

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρροῦνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἑτησίαι.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

5 Μαρτίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΗΤΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΙΑΟΥΛΗ

Ἄνδρέας Μιαούλης

ΤΩ. ΜΙΑΟΥΛΗ.

Δὲν ἀπέθανεν ὁπότεν ἔκαθεν εἰς τὴν Μεθώνην
Ἐνὰ στόλον μετὰ κρότου,
Καὶ δὲν ἔλαθε τὴν τέφραν τῆς πυρᾶς λευκὴν σινδόνην,
Οὐδ' ὡς φυλοκράδδατόν του στέλεχος ἐνὸς δικρότου.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐσχάτην ὥραν πόσην ἔδειξεν ἀνδρείαν!
Πρὸς τὸν θάνατον ἑστράφη,
Καὶ τοῦ χάριτος τὸ πλοῖον εἶδε μ' ὄσην ἀφοβίαν
Ἐβόλεπεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐχθρῶν τὰ πυκνὰ σκάφη.

Τὸν ἀγαπητὸν Μονάρχην εἰς τὰ ἔσχατά του πλέον,
Μὲ καρδίας εἶδε πόνον,
Τοὺς υἱοὺς του καὶ τὸ ἔθνος τοῦ ἐσύστησεν ἑκπνέων,
Καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν χεῖρα, ἥτις ἔπλασε τὸν θρόνον.

Εἰς τὰς Πάτρας, ὅταν πρώτην ναυμαχίαν ἐπεχειρεῖ
Φοβερὰν κατὰ συστάδην,
Καὶ μετέβαλλον αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταχίρη
Τὴν αὐγὴν εἰς νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς ἄσπην,

Ἄντεσθῆ αὐτὸς μόνος καὶ μ' ἐν σκάφος εἰς τρεῖς στόλους,
Κ' εἰς δειλὰς φωνὰς μὴ κλίνας,
Καὶ μὲ χάλκινο τρομβόνι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὄλους,
Καὶ μὲ χεῖρα βωμαλέαν τὸ πηδάλιον εὐθύων.

Τώρα κεῖται... γεγραμμένα πόσαι ἡμιθέου πράξεις
Εἰς τὸ μέγα μέτωπόν του!
Ὡ ἐχθροί! χωρὶς νὰ τρέμης, τώρα μόνον νὰ κυττάξης
Τώρα μόνον κατὰ πρότερον, δύνασαι τὸ πρόσωπόν του.

Ἐπεσε, ὡ πρῶτε σὺλε τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος,
Καὶ ὁ θάνατος ἀρπάξει
Ἐνα ἕνα τοὺς προμάχους τῆς πατρίδος μας ἀπόνως,
Καὶ ἡ δόξα μένει χήρα, καὶ ὁ ξένος τὸ καγχάζει.

Μὴ γέλως, ὡ φυλὴ νέα, καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα ξένη.
Τοῦ ἀγῶνος μας μνημεῖον
Μὴ τὸ εἶδος τοῦ θανάτου καὶ κανὲν ἂν δὲν μᾶς μὲνη,
Θάπτεται τῆς ἱστορίας τὸ αἰώνιον διδάλιον;

Ἐξαλείφονται τὰ ὄρη, καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βράχων,
Καὶ τὰ τόσα μας πεδία,
Ὅπου βλάστησεν αἱ δάφνηι τόσων μας λαμπρῶν προμάχων;
Αὐτὰ εἶναι τῶν Ἑλλήνων τὰ αἰώνια μνημεῖα.

Ἢ λαμπὰς ἐν ὄσῳ φέγγη τοῦ Ἥλιου ἔς τοὺς αἰθέρας,
Τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος
Θὰ φωτίζῃ ἀθανάτους καὶ μεγάλας τὰς ἡμέρας,
Καὶ εἰς σὲ Μιαούλη δόξης θὰ ὑψοῦται μέγας θρόνος.

Θάπτεσαι εἰς τὴν ἀκτὴν μας, ἔς τὸ θεβρολλημένον μνημεῖον
Τοῦ λαμπροῦ Θεμιστοκλέους,
Κ' ἡ σιὰ σου θέλει βλέπει μὲ χάριν τὸ λευκὸν κύμα,
Στάδιον τοῦ ἰδικοῦ σου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κλέους.

Γλύψετε εἰς τὸ μνημεῖον ποῦ θὰ κρύβῃ τὰ ὀστά του,
Ἐχθρικά ἑκατὸν πλοῖα,
Εἰς τὴν πρόμην του δεμένα καὶ μετὰ τὴν σημαίαν κάτω,
Κ' εἰς τοὺς πόδας του ἄς κλαίουν καὶ ἡ Ἀφρική καὶ Ἄσία.

Καραῖσθε καὶ Μιαούλη! πρῶτοι καὶ οἱ δύο ζῶντες
Ἐπὶ τὴν μεγαλουργίαν ἦσθε
Καὶ εἰς μίαν παραλίαν, σήμερον ἀποθανόντες
Κ' ἐν μιᾷ τιμῇ καὶ δόξῃ, γείτων εἰς τοῦ ἄλλου κεῖσθε.

Μετὰ τὴν μεγάλην γένναν καὶ τῶν δύο σας ἐπίσης,
Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀγῶνας,
Τὰς μεγάλας τῆς δυνάμεις ἐξαντλήσασα ἡ φύσις,
Τοὺς ὁμοίους σας ἔς τὴν γῆν μας θὰ γεννήσῃ μετ' αἰῶνας.

Εἰς αἰώνων περιόδους, τοῦ αἰθέρος ὁδοιπόροι
Παρομοίως οἱ κομηταί
Φαίνονται μὲ χρυσὰ ἴχνη, φλογεροὶ καὶ φωτοφόροι,
Καὶ ἡ γῆ τὸν ἐρχομὸν των καὶ θαυμάζει, κ' ἐνθουσιεῖται.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΟΓΓΙΟΣ.

Ἡ ἐπομένη πραγματεία ἀπηγγέλη ὑπὸ τοῦ ἐν Δρέσδῃ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας F. Schultze ἐν μεγάλῃ δημογύρει λογίων καὶ πολλῶν κυριῶν ἐν Ἰένῃ τῆς Σαξωνίας. Ἐπειδὴ δὲ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς προϊστορικοῦ ἀρχαιολογίας εἶνε ἐνδιαφέροντα, μεταφέρομεν εὐχαρίστως ἀπασαν ταύτην τὴν πραγματείαν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, ἵνα ἐπιβρίπτουσιν πολλὴ φῶς ἐπ' ἐνὸς τῶν σκοτεινῶν ζητημάτων τῆς ἀνθρωπολογίας, καὶ γεγραμμένην ὑπὸ φιλοσόφου, στήριζοντος τὴν φιλοσοφίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως, τῶν μόνων τούτων ἀσφαλῶν καὶ ἀσφαλῶν βάσεων πρὸς οἰκοδομίαν συστήματος φιλοσοφικοῦ.

ΣΠ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΜΑΓΕΙΡΙΚΗΣ

ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Ἐάν σήμερον κατέρχωμαι ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ἕδρας τῶν πλατωνικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπὸ τῶν φωτεινῶν νεφῶν τοῦ ἀπολύτου εἰς τὸ οὐχὶ ἀδιάφορον μικρὸν ζήτημα ἀνθρωπολογικῆς τιμῆς τῶν χυτῶν τοῦ μαγειρείου ἐπιθεωρήσεως, δικαιολογῶ, νομίζω, τὴν ἐπιχειρησίαν μου, ἀναφέρων ὑμῖν, ὅτι δὲν λείπεται σημεῖα ἐπαφῆς μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ μαγειρικῆς, μὴ λαμβανομένης, ἐννοεῖται, ὑπ' ὄψιν τῆς κοινωνικῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀντικειμένου, καὶ τοῦ ὅτι δύναται καὶ ὁ φιλόσοφος διὰ τοῦτο νὰ προβῇ εἰς μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς ἀνθρωπίνης ταύτης πράξεως. Ὁ μέγας π.χ. γερμανὸς φιλόσοφος Ἐμμ. Κάρτιος εἶχε τοσαύτην περὶ τῆς μαγειρικῆς καὶ τῆς τοῦ μαγειρείου ἐμπειρίαν, ὥστε ὁ φίλος αὐτοῦ Χίππελ εἶπέ ποτε περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὅπως ἔγραψε «Κριτικὴν τοῦ ὀρθοῦ λόγου» ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ «Κριτικὴν τῆς μαγειρικῆς». Βιβλίον δέ τι γερμανικόν, ἐπιγραφόμε-

μενον «Τὸ πνεῦμα τῆς μαγειρικῆς», ἀποδίδει εἰς τὴν τέχνην ταύτην μέγιστον ἰδανικὸν ὕψος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἰδανικὸν τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ἐτερος δὲ διάσημος συγγραφεὺς, ὁ Βριλάτ *Sabarin*, ἐπραγματεύθη περὶ μαγειρικῆς φιλοσοφικῶς καὶ μεθ' ἰκανῆς εὐφυΐας. Καὶ ἡ φυσιολογικὴ δὲ ψυχολογία πειράται νὰ καταδείξῃ τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν τῶν τροφῶν πρὸς τὰς διαφόρους διαθέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου θυμικοῦ. Τέλος δὲ τίς ἀγνοεῖ, ὅτι φιλόσοφοι τινες ὑλισταί, τὴν προήγαγον τὴν συνάρθειαν ταύτην τῶν τροφῶν πρὸς τὸ θυμικόν, ὥστε ἐξήνεγκον τὸ δόγμα ὅτι διὰ τὰς συνεπείας αὐτοῦ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται διανοητικῶς κατὰ τὴν τροφήν, ἢν τρώγει, εἰπόντες «ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὅ,τι τρώγει»; Ἔνεκα τῆς συναρθείας λοιπὸν τῆς μαγειρικῆς μετὰ τῆς φιλοσοφίας, νομίζομεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον δεῖν νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν ἡμῶν.

Ἐπειδὴ ἡ ἱστορία τῆς ἀναπτύξεως τῆς μαγειρικῆς ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπότητας, ὁ περὶ τὴν δευτέραν ἀσχολούμενος οὐδόλως πρέπει νὰ ἀμελήσῃ καὶ τῆς πρώτης· διότι ὁ θέλων νὰ παραγάγῃ τι ὄλον, ἀνάγκη νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸ καὶ ἐκ τῶν ἐλαχίστων μερῶν, ἄλλως προσκρούει εἰς τὸν ἐπαγωγικὸν χαρακτῆρα τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἥτις ἐκ τῶν καθέκαστα πολυαριθμῶν περιπτώσεων ἐξάγει γενικὰ συμπεράσματα. Καὶ ἡ μέθοδος λοιπὸν τῆς ἐπιστήμης ἐκδιάζει τὸν φιλόσοφον ν' ἀσχοληθῇ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Τὸ μαγειρεύειν τροφὰς ἢ εἴη συνίσταται εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτῶν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ κατεργασίαν πρὸς εὐχερῆστέραν αὐτῶν ἀφομοίωσιν ἐν τῷ σώματι. Ἡ εἴησις λοιπὸν εἶνε πράξις τεχνητῆ, ἀπαιτοῦσα πῦρ, ἐψητήρια σκευῆ, τεχνητὰ ἐργαλεῖα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο μάλιστα διότι προϋποθέτει πολλὰ τεχνητὰ παρασκευάσματα, εἰκάζομεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐμαγεύοντο ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν εἰς πολυαριθμῶς πως κοινωνίαις τὰς τροφὰς, καὶ δὴ ὅτι ἡ εἴησις εἶνε προϊόν ἀνωτέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὅτι δὲ ἦτο δυνατόν νὰ ζήσωσιν τότε οἱ ἄνθρωποι ἄνευ μαγειρικῆς, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ σήμερον δύναται νὰ ζήσωσιν ἄνευ αὐτῆς τρώγοντες ὦμὸν κρέας καὶ ὦμοὺς καρπούς, ἀποδεικνύουσι τὰ πράγματα. Ἦθελον δὲ παρεκκλίνει μακρὰν τοῦ προκειμένου ἡμῖν θέματος, ἂν ἐπελαμβανόμεν ἐνταῦθα τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου· ὁ βουλούμενος δύναται νὰ εὗρῃ ἀφθόνομα ἀποδείξεις εἰς τὴν *Ἔθναλογία* τοῦ *Oscar Peschel*.

Τὸ πῦρ εἶνε τὸ πρῶτον πρὸς εἴησιν βοήθημα. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε χρόνος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ἠγνόουν τὸ πῦρ, καὶ ἡ εἴησις βεβαίως δὲν ἦτο ἐν γρήσει. Ἀλλ' ἔχο-

μεν ἀρά γε λόγους πρὸς παραδοχὴν τοιούτου τινος προϋπάρχοντος ἀπύρου χρόνου; Ἐὰν ἀναδράμωμεν εἰς παλαιὰς καὶ νεωτέρας πληροφορίας, ὅντως ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἄγνοοῦντες τὸ πῦρ. Ἀλλ' ἀκούσωμεν τὰς ἰδίας ταύτας πληροφορίας καὶ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων.

Ὁ ἱσραπόστολος πάτερ *Lafiteau*, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Mœurs des sauvages Américains*», ἐν ἔτει 1724, γράφει κοινῶς, ὅτι ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσι ἄνθρωποι ἄγνοοῦντες τὸ πῦρ· ἀπόδειξιν τοῦλάχιστον τούτου δὲν φέρει. Ὁ πάτερ *Λομβάρδος*, Ἰησοῦίτης, ἐπισκεφθεὶς τῷ 1730 τὸ Κουρού εἰς τὴν γαλλικὴν ἀποικίαν Γουαϊάν, ἄνω τῆς Βραζιλίας, περιγράφει τὴν φυλὴν τῶν Ἀμικουανῶν τοῦ ποταμοῦ Οὐαπόκ. «Ὁ λαὸς οὗτος, λέγει, ὁ τέως ἀγνώστος, εἶνε ἀγριώτατος οὐδόλως γνωρίζει τὸ πῦρ». Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰδήσις αὕτη μένει ἀναπόδεικτος. Ἐπίσης ὀλίγον δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν τὴν ἀναπόδεικτον βῆσιν τοῦ Πλουτάρχου, ὅτι ὑπάρχουσι γένη τινὰ ἀνθρώπων «χωρὶς πυρὸς ποιοῦμενα τὴν διαίταν».

Κατὰ τὰς γαλλικὰς ἐκστρατείας ἐπὶ τῆς ΙΔ' καὶ ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος εἰς τὰς Κανκρίους νήσους, οἱ νῦν ἐκλειοπότες αὐτόχθονες αὐτῶν, οἱ Γουάγγιοι, ἐγνώριζον οὐ μόνον ν' ἀνάπτωσι πῦρ, ἀλλὰ καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. Εἰς βιβλίον τι ὅμως γραφὴν περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἀναφέρει ὁ Ἀντώνιος *Γαλιάνο* «ὅτι οἱ κάτοικοι οὗτοι πρὸ παρελθόντων χρόνων ἔτρωγον ὦμὸν τὸ κρέας ἔνεκεν ἐλλείψεως πυρὸς». Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς διηγείται καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ ἀνθρώπων ἄγνοοῦντων τὸ πῦρ. Ὅτε κατὰ τὸ ἔτος 1529 ὁ *Alvaro de Saavedra* ἐπλευσεν ἀπὸ τῶν Μολούκων νήσων πρὸς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τοῦ Μεξικοῦ, ἀνεκάλυψε μεταξὺ τῆς 10' ἢ 12' β. πλ. πλῆθος μικρῶν ἀλιτανῶν νησιδρίων, πεφυτευμένων ὑπὸ χλόης καὶ φοινίκων, τὰς ὁποίας ὠνόμασε *Κήπους Los Jardines*. «Οἱ αὐτόχθονες, λέγει οὗτος, δὲν εἶχον οἰκιακὰ ζῶα, ἦσαν ἐνδεδυμένοι διὰ λευκοῦ ἐκ χάρτου ὑφάσματος, ἀντὶ ἀρτοῦ ἔτρωγον κοκκοκάρυα καὶ ὦμοὺς ἰχθύς, τοὺς ὁποίους ἤγρευον διὰ τῶν λέμβων, αἱ κατεσκευάζον ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὰ παράλια αὐτῶν ἐκβραζομένων ξύλων διὰ τῶν κογχίλων αὐτῶν ἐργαλείων. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐροδοῦντο βλέποντες τὸ πῦρ, διότι οὐδέποτε εἶχον ἰδεῖ αὐτό». Ἡ πληροφορία αὕτη συνάδει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἄγνοιαν τοῦ πυρὸς μετὰ τῶν λοιπῶν ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῶν οἰκούντων τὰς Κανκρίους νήσους καὶ πηγάζει ἐξ αὐτόππου μάρτυρος. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν καὶ ταύτην μῦθον, καὶ ἐὰν καὶ ὄλαι αἱ ἄλλαι μαρτυρίαι ἀποδειχθῶσιν ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς ὡς ἀνακριθεῖς.

Ἐν ἔτει 1700 διηγείται ὁ Ἰησοῦίτης πάτερ

Le Gobien, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «*Histoire des Isles Marianes*», περὶ τῶν κατοίκων τῶν νήσων Μαριάνων τὰ ἐξῆς· «Ἐκπληκτικὸν λίαν καὶ ἀπίθανον εἶνε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι οὐδέποτε εἶδον πῦρ. Τὸ ἀναγκαϊότατον τοῦτο στοιχεῖον ἦτο παρ' αὐτοῖς ὅλως ἀγνώστος. Δὲν εἶδον οὔτε τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, οὔτε τὰς ἰδιότητάς· ἐξεπλάγησαν δὲ τὰ μέγιστα ὅταν κατὰ τὴν ἀποβίβασιν τοῦ Μαγελάνου εἶδον κατὰ πρῶτον ἐπὶ μιᾶς τῶν νήσων αὐτῶν πῦρ, ὅπερ κατέκλυσε περὶ τὰς 50 καλύβας πρὸς τιμωρίαν διὰ τὰς ἐνοχλήσεις, αἱ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρέσχον εἰς τὸν Μαγελάνου. Τὸ κατ' ἀρχὰς ἐθεώρουν τὸ πῦρ ὡς εἶδος τι ζώου, προσφωμμένου ἐπὶ τῶν ξύλων καὶ κατατρώγοντος αὐτὰ· ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐπλησίασαν πρὸς αὐτὸ, ἐκάθησαν, ἐξεπλάγησαν οἱ λοιποὶ, μόνον δὲ πόρρωθεν προσέβλεπον εἰς αὐτό, ἐκ φόβου, ὡς ἔλεγον, μὴ δηχθῶσιν ἢ πληγωθῶσιν ὑπὸ τῆς θανατηφόρου ἀναπνοῆς τοῦ φρικώδους τούτου ζώου».

Ἀλλὰ πόθεν ἠρόσθη τὰς εἰδήσεις ταύτας ὁ *Le Gobien*, ὅστις ἔγραψεν 180 ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν Μαριάνων καὶ Φιλιππίνων ὑπὸ τοῦ Μαγελάνου; Ἡμεῖς τοῦλάχιστον γνωρίζομεν ὅτι ὁ σύντροφος τοῦ Μαγελάνου Ἀντώνιος Πιγαρέττας περιέγραψε κατ' ἕκτασιν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν νήσων ἐκείνων, οὐδαμοῦ δὲ οὔτε ὑποδηλοῖ κἀν, ὅτι τὸ πῦρ ἦτο παρ' αὐταῖς ξένον. Βεβαίως δὲ δὲν ἤθελε διαφύγει τῆς προσοχῆς αὐτοῦ γεγονὸς τὸσῶ ἀξιοπερίεργον. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ὁ *Le Gobien* ἐβασίσθη ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν ἑτέρου τινὸς συγγράμματος τοῦ *Horn*, γράψαντος 130 ἔτη μετὰ τὴν Πιγαρέτταν, περὶ τῆς ἀρχεγόνου καταστάσεως τῶν Ἀμερικανικῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν, ἔνθα ἀναφέρονται φυλαὶ τινες μὴ ἔχουσαι πῦρ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ *Horn* ἀναφέρει καὶ τοὺς ἡδη μνημονευσθέντας κατοίκους τῶν Φιλιππίνων καὶ τοὺς τῶν Κήπων νήσων, περὶ ὧν εἶδομεν, ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία ἀν μαγεύειν τὸ πῦρ, παρεισάγει δ' ἐξ ἰδίας γνώμης καὶ τοὺς κατοίκους τῶν Φιλιππίνων, καὶ ἐπειδὴ ὁ Μαγελάνος εἶχεν ἀνακαλύψει συγγρόνως τὰς Φιλιππίνους καὶ Μαριάνους, ἐκ τούτου φαίνεται συνεπέριεν ὁ *Le Gobien* ὅτι ὅ,τι ἀρμόζεται διὰ τὰς Φιλιππίνους νήσους ἀρμόζεται καὶ διὰ τὰς Μαριάνους καὶ διὰ τοῦτο ἀναφέρει τοὺς κατοίκους αὐτῶν ὡς μὴ μαγεύειν τὸ πῦρ. Καὶ ἡ διήγησις λοιπὸν αὕτη φαίνεται ἡμῖν φαντασιώδης, καθόσον μάλιστα δυνάμεθα καὶ ν' ἀποδείξωμεν πόθεν ὁ Ἰησοῦίτης οὗτος ἔλαβε τὰ καθέκαστα μέρη τοῦ μύθου τούτου, ἐν ἀναφέρει. «Κατ' ἀρχὰς, λέγει, ἐθεώρουν οἱ κάτοικοι τὸ πῦρ ὡς ζῶον προσφωμμένον ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ καταβιβρῶσκον αὐτό». Ἡ γνώμη αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Ηροδότου* περὶ τῶν Αἰγυπτίων· «Οἱ Αἰγύπτιοι νομίζουσιν, ὅτι τὸ πῦρ εἶνε ζῶον

ἐμφυγον κατεσθίον πᾶν ὅ,τι συλλάβῃ, κορσθὲν δὲ τροφῆς συναποθνήσκει μετὰ τῆς καταποθείσης βροχῆς». Τὸ δὲ ἄλλο μέρος τοῦ μύθου, ὅτι οἱ κάτοικοι ἐπλησίασαν πρὸς τὸ πῦρ φόβως καὶ μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ὅτι τότε μόνον ἀπεμακρύνθησαν, ὅταν ἐδήχθησαν ὑπ' αὐτοῦ, ὑπομιμνήσκει χωρίον τι τοῦ ἀρχαίου γεωγράφου *Πομπωνίου Μέλα*· «Ἐν Αἰθιοπία ζῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες τὴν πολλὴν ἐχάρησαν ὅταν εἶδον πῦρ κατὰ πρῶτον, ὥστε ἐνηγκαλίσθησαν τὰς φλόγας καὶ ἐκρυψαν κειόμενα πράγματα ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν μέχρις οὐ ἐκάθησαν».

Ἡ τελευταία τέλος πληροφορία, ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν, χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1830 περὶ τοῦ ἔτους. Εἰς τὸ συγγράμμα περὶ τῆς ἐπισημονικῆς ἐκστρατείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὑπὸ τὸν διοικητὴν *Wilkes*, ἀναγιγνώσκωμεν ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου *Φακαάφω*· «Οὐδαμοῦ ἀνευρέθη ἔχνος θέσεων, ἐν αἷς ὑπεδεικνυτέ πως εἴησις τροφῶν, οὔτε εἶδομεν ἔχνος πυρὸς· πιστεύεται δὲ, ὅτι τρώγουσιν οἱ κάτοικοι τὰς τροφὰς αὐτῶν ὡμάς. Ὑποστηρίζεται δὲ ἡ γνώμη αὕτη καὶ ἐκ τῆς ἐπιμελείας καὶ περιεργείας μεθ' ἧς οἱ ἐγγώριοι ἐθεώρουν πῶς ἐκ τοῦ χάλυβος καὶ τοῦ λίθου ἀνεπήδων σπινθήρες καὶ πῶς ἐξήρχετο καπνὸς ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν σιγαρίζοντων». Ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ὑπάρχουσι πληροφορίες, δι' ὧν ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ πῦρ ἦτο γνωστὸν εἰς τοὺς κατοίκους τούτους. Ὁ ἔθνογράφος τῆς ἐκστρατείας ταύτης *Halle*, οὐ μόνον μνημονεύει καπνοῦ ἀποθρῶσκοντος ἀπὸ μιᾶς τῶν γειτόνων νήσων, ὀνομαζομένης *Υόρκης*, ὡς σημεῖον ὅτι ἦτο κατωκημένη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς γλώσσας τῶν κατοίκων τῆς *Φακαάφω* ἀναφέρει τὴν λέξιν *api*, σημαίνουσαν πῦρ. Πλὴν τούτου, ὀλίγα τινα ἔτη βραδύτερον διηγείται ἡμῖν ὁ ἱσραπόστολος *Γ. Τόρνερ* μῦθον ἐγγώριον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πυρὸς, ὑπομιμνήσκοντα τὸν Ἑλληνικὸν τοῦ Προμηθέως, τὸν ὁποῖον θέλομεν ἀναφέρει παρακατιόντας· εἶτα ὀμιλεῖ περὶ διασφῶρον ἐπὶ τοῦ πυρὸς διατάξεων, ἐξ ὧν εἰκάζομεν, ὅτι δυνατόν ὁ *Wilkes* νὰ περιέπεσεν εἰς πλάνην ἀρνηθεὶς τὴν γνώσιν τοῦ πυρὸς εἰς τοὺς κατοίκους τῆς *Φακαάφω*. Διότι κατὰ τὰς θρησκευτικὰς ταύτας διατάξεις ἀπηγορεύετο τοῖς κατοίκους τὸ ἀνάπτειν φῶς ἢ πῦρ ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐν ὥρᾳ νυκτὸς· καὶ πρὸς εἴησιν δὲ τῶν φαγητῶν ἦτο ἐν χρήσει κοινόν τι μαγεύειον, ὥστε τὰ ἔχνη τοῦ πυρὸς ἐλλείπον ἐντελῶς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν. Ταῦτα πάντα, πρὸς δὲ ἡ βρώσις ὡμῶν ἰχθύων, ἡ ἐκπληξὶς τῶν ἐγγωρίων ἐπὶ τῇ θεῇ τοῦ καπνοῦ τῶν ξένων καὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτοὺς χάλυβος καὶ πυρίτου λίθου, ὤθησαν τὸν *Wilkes* νὰ φαντασθῇ, ὅτι οἱ νησιῶται ἐκεῖνοι δὲν ἐγνώριζον ὄλως τὸ πῦρ.

Ἀλλ' ἐὰν ἀπαρνούμεν ὡς ἀνακριθεῖς τὰς

διηγήσεις περί ανθρώπων, οἵτινες καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πιθανῶς δὲν ἐγνώριζον τὸ πῦρ, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ πράξωμεν ταῦτ' ἀνγκινώσκοντες διηγήσεις ἐξιστορούσας ἰδιαιτέρως τινὰς μεταβατικὰς περιόδους, δηλαδή διηγήσεις περί ανθρώπων, οἵτινες γνωρίζουσι μὲν καὶ μεταχειρίζονται τὸ πῦρ, δὲν δύνανται ὅμως αὐτοὶ μόνοι ν' ἀνάψωσιν αὐτό.

Ὁ Backhouse ἤκουσέ ποτε ἐγγωρίου τινὸς τῆς νήσου τῆς Αὐστραλίας Τασμανίας διηγούμενον, ὅτι οἱ πρόγονοι αὐτοῦ πρὸ τῆς μετ' Εὐρωπαϊκῶν γνωριμίας δὲν εἶχον οὐδὲν μέσον ν' ἀνάπτωσι πῦρ, ὅτι εἶχον λάβει αὐτὸ ὡς δῶρον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι κατὰ τὰς ἔδοιπορίας αὐτῶν αἰετοπετοὶ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πυρσοῦς, ἐὰν δ' οὗτοι κατ' ἀτυχίαν ἐσθύνοντο, ἤναπτον αὐτοὺς ἐκ τῆς μὴ ἀποσβεσθείσης τέφρας τοῦ τελευταίου αὐτῶν σταθμοῦ, ἢ ἐὰν τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν, ἔφερον τὸ πῦρ ἐξ ἄλλων ὁμόρων φύλων. Ἡ περιέργως αὕτη εἰδήσις ἐπιβεβαιούται ἐντελῶς καὶ ὑπὸ ἄλλου ἐρευνητοῦ, τοῦ Millingan. Κατ' αὐτὸν ἐν Τασμανίᾳ ὑπάρχει ὁ μῦθος, ὅτι τὸ πῦρ ἐξείρηθ' ἀστέρως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ δύο ἐγγωρίων Τασμανῶν ἐκεῖ εὕρισκομένων εἰσέτι. Οὗτοι δὲ εἶνε οἱ διδύμοι ἀστέρες, οἱ ὕφ' ἡμῶν ὀνομαζόμενοι Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης. Οὕτως οἱ Τασμανοὶ ἔχουσι μὲν τὸ πῦρ, δὲν δύνανται ὅμως αὐτοὶ ν' ἀνάψωσιν, ἀλλὰ φέρουσι πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν ἀπὸ σταθμοῦ εἰς σταθμόν.—Καὶ ἐν τῷ συλλόγῳ τῆς Βρετανικῆς ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1864 διηγήθη ὁ Mae Donall Stuart, ὅτι οἱ ἐγγωριοὶ τῆς δυτικῆς Αὐστραλίας δύνανται, τρίβοντες δύο τεμάχια ξύλου ὑπεράνω σωροῦ ξηροῦ χόρτου, ν' ἀνάψωσι πῦρ· εἰς τὰ θόρυθα δὲ αὐτῆς ἢ πράξις αὕτη εἶνε ἀγνωστος· οἱ ἄνθρωποι φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τοὺς πυρσοῦς, οἵτινες ὅταν σβεσθῶσιν ἀναγκάζουσι τοὺς Αὐστραλιανοὺς νὰ πορεύωνται μακρὰν πρὸς ἀναζήτησιν πυρὸς ἀπὸ ἄλλων φύλων.

Δι' ἡμᾶς τοὺς διὰ τῶν πυρῶν τάχιστα παράγοντας πῦρ, αἱ πληροφορίες αὗται, καίπερ ὑπὸ ἀξιοπίστων παρατηρητῶν λεγόμεναι, φαίνονται ἀπίθανοι. Ἄλλ' ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι τὰ πυρῆα ἡμῶν παράγουσιν ἀστραπηθὸν πῦρ, διότι κατασκευάζονται διὰ πολυπλόκου ἐργασίας καὶ προπαρασκευῆς ὑπὸ πολυακρίμων χειρῶν καὶ ὅτι φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς ὀλόκληρον βιομηχανίαν, ὅτι πρὸ 50 μίλις ἐτῶν καὶ παρ' ἡμῶν τόσῳ ἦτο κοπιώδης ἢ παραγωγὴ πυρὸς διὰ τοῦ χάλυθος καὶ τοῦ λίθου, ὥστε ἐπιπρόσωπον ἐνίοτε οἱ ἄνθρωποι ν' ἀφίνωσι τὸ πῦρ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν τῇ ἐστίᾳ ὑπὸ τὴν τέφραν, ὅπως καὶ νῦν ἐπι συμβαίνει εἰς πολλὰ χωρία· ἐὰν ἀναλογισθῶμεν εἶτα ὅτι ἢ παραγωγὴ τοῦ πυρὸς παρὰ τοῖς ἀγρίοις διὰ τριβῆς δύο ξύλων εἶνε ἔτι ἐργαστέρα, ἀπαιτοῦσα ἐνίοτε πολὺν ἔργασίαν πολλῶν ἰσχυρῶν ἀνδρῶν, ὅτι ἕνεκα τούτου πολλὰ

ἀλλὰ ἄγρια φύλα ζητοῦσι νὰ διατηρῶσι τὸ πῦρ ἄσβεστον, π.χ. οἱ Ἀνδαμάνοι ἐντὸς τῶν κοίλων κορυφῶν τῶν δένδρων, ὅπως οἱ μεταξὺ Μισσισίπη καὶ Μισσοῦρη οἰκοῦντες Σιούζιοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι ἕνεκα τῆς δυσχερείας ταύτης οἱ ἱερεῖς φύλου τινὸς Ἰνδιάνων, ὀνομαζομένου τῶν Μουσκόγε, ἐκλήθησαν πυρκαεῖς, ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον παρὰ τοῖς ἀγρίοις Δαμαράς τῆς Ἀφρικῆς αἱ θυγατέρες τοῦ ἡγεμόνος εἰσὶν ὑποχρεωμέναι νὰ διατηρῶσιν ἄσβεστον πῦρ, ὡς ἅγιον θεωρούμενον καὶ τιμώμενον, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐνταῦθα ἀνακαλύπτωμεν τὴν ἀληθῆ ἀρχὴν τῶν Ἑστιάδων, τῶν ναῶν τῶν ἐθνικῶν καὶ τῆς αἰωνίου λυχνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐὰν τέλος πρὸς τούτους ἀνευρίσκωμεν καὶ πρὸ ἡμῶν τὰ στοιχειώδη ἔχνη τῆς χρονικῆς ἐκείνης περιόδου, καθ' ἣν τὸ πῦρ, οὕτως εἰπεῖν, ἐπιθασσεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οὕτως ὥστε πολλοὶ λόγοι ἐπικυροῦσι τὸ ἀληθές τῶν μαρτυριῶν, ὧν πρὸ ὀλίγου ἐμνήσθημεν, τότε ἤθελε φανῆ εἰς ἡμᾶς ἦττον ἀμφίβολον τὸ στάδιον τῆς μεταβάσεως, οὕτως ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω.

Ἄλλ' εἴμεθα ἡναγκασμένοι νὰ προχωρήσωμεν καὶ περαιτέρω εἰς τὰ συμπέρασμα ἡμῶν· ν' ἀναχθῶμεν δηλ. ἀληθῶς εἰς χρόνους καθ' οὓς οἱ ἄνθρωποι οὐδέπω εἰσοῦντο χρῆσιν πυρὸς. Τί δὲ μᾶς ἐξαναγκάζει πρὸς τοῦτο;

Πρῶτον, πᾶν ὅ,τι ὑποστηρίζει τὴν νεωτέραν θεωρίαν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ὄντων ἀτελεστέραν. Ἐὰν ἡ θεωρία αὕτη εἶνε ὀρθή, ἀναγκαῖα ταύτης συνέπεια εἶνε καὶ ἡ ὑπάρξις ἀνθρώπων ἀπύρων.

Δεύτερον, ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου χρόνου συνηγορεῖ τὸ γεγονός, ὅτι ἢ ἀναψίς τοῦ πυρὸς παρ' ἀπασί τοῖς λαοῖς, οὐδ' αὐτῶν τῶν πεπολιτισμένων ἐκχιρομένων, εἶνε τέχνη κοπιωδὴ καὶ πολὺπλοκος, ἥτις, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη τέχνη, θὰ ἔλαβέ ποτε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς δι' ἀκόμψων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἐργαλείων.

Τρίτον, ἡ ἱερότης τοῦ πυρὸς ἢ παρ' ἀπασί τοῖς μὴ ἀνεπτυγμένοις λαοῖς ἀπαντῶσα, καὶ ἥτις οὐδέπω εἶνε κατωτέρα, οὐτε θεωρεῖται ὡς δευτερεύουσα συνέπεια τῆς λατρείας τοῦ Ἥλιου. Ὅσο ὁ ἄνθρωπος σχετίζεται καὶ οἰκειοῦται οἰονδήποτε κατὰ πρῶτον ἐπιβληθὲν διὰ τοῦ μεγαλείου φυσικῶν φαινομένων, τοσούτω τοῦτο ἀποβάλλει κατὰ μικρὸν τὸν σεβαστὸν φόβον ἢ τὸν δι' αὐτοῦ παραγόμενον θαυμασμόν, ὅστις ἐπλήρωσε κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον ἱεράς φοβικῆς καὶ ἡγαγεν αὐτὸν εἰς θρησκευτικὴν λατρείαν. Ὅσο ὅμως νεώτερον καὶ πρωτοφανές εἶνε τὸ φαινόμενον τοῦτο, τοσούτω πληροῖ αὐτὸ ἀξιοσέβαστος φόβος. Οὕτως ὁ γενικὸς θρησκευτικὸς σεβασμὸς τοῦ πυρὸς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους ἀποδεικνύει ἡμῖν, ὅτι τὸ φαινόμενον

τοῦτο ἦτο ἐπι σχετικῶς νέον, ὅτι ὁ χρόνος καθ' ὃν ἤρξατο τὸ πῦρ νὰ εὐεργετῆ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἀνέρχεται πολὺ μακρὰν, καὶ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε αἶψα, καθ' ὃν οἱ ἄγριοι ἄνθρωποι οὐδέπω μεταχειρίζοντο αὐτό.

Περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου χρόνου συνηγορεῖται τέταρτον καὶ ὅλαι αἱ πληροφορίες περὶ ἀπύρων ἀνθρώπων, ἃς ἀνερέραμεν ἀνωτέρω. Ἄλλ' ἀδὲν ἀπεδέξαμεν ἀπάσας ἀνακριθεῖς; Βεβαίως. Ἐκάστη εἰδήσις περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ σήμερον ζῶντος ἐπι φύλου, ἀπεδείχθη ψευδής. Ἐὰν ὅμως ἐρωτήσωμεν ποῖον εἶνε τὸ ἀρχικὸν αἷτιον τῆς γενέσεως τῶν εἰδήσεων τούτων, αἵτινες καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ταῦν εὐρέθησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, αἱ πληροφορίες αὗται λαμβάνουσιν ἄλλην ὅλως σημασίαν. Πρὸς σαφήνειαν τοῦ πράγματος ἃς ἀναφέρωμεν συγγενές τι παράδειγμα. Αἱ καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην διαδεδομέναι παραδόσεις περὶ δράκων εἰσὶ μῦθοι, διότι βεβαίως δὲν ὑπάρχουσι δράκοντες· ἀλλ' οἱ μῦθοι οὗτοι ἀνευρέθησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης καὶ ἐπομένως ἢ γενικὴ αὕτη διάδοσις ἔχει ἀρχὴν τινα καὶ σημασίαν. Τὰ ἀνορυχθέντα τῶν ζῶων ἀπολιθώματα δεικνύουσιν ἡμῖν, ὅτι εἰς προτέρους χρόνους, ἢ μᾶλλον αἰῶνας, ἔζων τοιαῦτα φοικώδεις μορφαί ζῶων. Οἱ μῦθοι λοιπὸν οὗτοι ὑποδεικνύουσι τὴν ἱστορικὴν, τὴν ἀνάμνησιν τῶν ζωῶν ἐκείνων μορφῶν. Λέγοντες δὲ τοῦτο δὲν ἀποφανόμεθα βεβαίως, ὅτι οἱ μῦθοι οὗτοι κατὰ γογοναὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς δευτερογενέως ἐκείνης περιόδου, τῆς οἰκουμένης ὑπὸ σαυρωδῶν θηρίων, διότι πᾶς τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς ἀντιβαίνει εἰς τὰ ἐξαγομῆνα τῆς παλαιοντολογικῆς ἀνθρωπολογίας, ἀλλ' ὅτι πλῆθος τοιοῦτων μύθων προεκλήθη ὄντως καθ' ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς διὰ τῆς τυχαίας ἀνευρέσεως τῶν λειψάνων τῶν σαυρωδῶν ζῶων ἐν τοῖς προγενεστέροις ἐκείνοις χρόνοις. Τοῦτο δ' ἀπέδειξεν ἀναντιρρήτως ὁ ἀγγίλιους καὶ λίξιν ἐπιφυλακτικὸς Ἐδουάρδος

1. Ὁ γνωστὸν ἢ νεώτερον γεωλογικὴν ἀνατίθησα τὴν οὐχὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων στήριζομένην θεωρίαν τῶν ἀλλοπαλλήλων κατακλυσῶν τοῦ Cuvier, θεωρεῖ ταῦν ὡς γεγονὸς τετελειωμένον καὶ συνδῶν πρὸς ὅλην τὴν λοιπὴν σφαιρὰν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ὅτι τὰ ἀπολειψόμενα ὄντα, ἃτινα ἀνευρίσκονται τεθαμμένα ἐντὸς τῆς γῆς, εἰσὶ τὰ κατὰ μικρὸν καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐν τῇ ἀπειρίῳ διαστήματι τοῦ χρόνου ἀναπτυσθέντα καὶ ὑπάρξαντα ἐν τῇ ζωῇ ζῶα, ἃτινα, ἕνεκα πολλῶν καὶ ποικιλοτάτων λόγων ἐλελείφθησαν, διετηρήθησαν ὡς σκελετοὶ ἢ καὶ μετὰ τὸν σαυρωδῶν αὐτῶν μέχρι σήμερον. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσα γεωλογικὴ ἀλλοίωσις ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἐραδύτατα καὶ κατὰ μικρὸν καὶ κατακλύπτει πάντα τὰ νεωτέρως χρονικῆς περιόδου ζῶα, ὅσο βαθύτερον ταῦν ἐντὸς τῆς γῆς ἀνακτάτομεν, τόσῳ ἀρχαιότερα καὶ ἀτελέστερα ζῶα ἀπαντοῦμεν, ἐξαραιόμενα τῶν τοπικῶν τινῶν ἀφνηθῶν τοῦ φλοιοῦ μεταβολῶν.—Ἡ μορφή τῶν σαυρωδῶν θηρίων ἃτινα ἀναφέρει ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς, ἦτο ἰδιόμορφα. Τινὰ π.χ. ἦσαν σαυροί, ἔγοντο δὲ ἀπὸ ποδῶν πέτρων ἰσθμῶν, ἄλλοι πέτρων καὶ νεωτέρως μὲν κ.τ.λ., ἦσαν δηλ. ἀληθεῖς δράκοντες τῆς νεωτέρας μολογίας κατὰ τὴν μορφήν, οἳ π.χ. οἱ ζωγραφιζόμενοι κατωτέρω τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων Γεωργίου καὶ Δημητρίου. Σπ. Μ.

Τελῶρ ἐν τῷ ἐξαίρετῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐκ παρατηρήσεων μύθων. Ὅπως δὲ ὅλοι οὗτοι οἱ μῦθοι εἰσὶ μὲν ψευδεῖς ἐν συνόλω, στήριζονται ὅμως ἐπὶ πραγμάτων ὄντως προὑπαρχάντων, οὕτως καὶ αἱ περὶ ἀπύρων ἀνθρώπων εἰδήσεις, ἀπασαὶ μὲν εἰσὶ ψευδεῖς ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ ἀνθρώπων ταῦν ἢ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ζήσαντων, ἐν συνόλω ὅμως εἰσὶν ἢ ἀμαυρωθεῖσα ἀντήχησις τῆς περιόδου ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ πῦρ δὲν ἦτο εἰσέτι ὑπηρετῆς τῶν ἀνθρώπων.

Μετὰ τῶν ἐξ εἰκασίας ἀληθῶν τούτων εἰδήσεων συνδέονται πέμπτον στενῶς καὶ οἱ περὶ τοῦ πυρὸς μῦθοι, οἵτινες ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν, οἷαν καὶ αἱ εἰδήσεις ἐκείναι. Οὗτοι μάλιστα θεωροῦνται ὡς ὑποδιαίρεσις ἐκείνων. Ἐπιμνηστικῶς δ' ἐνταῦθα τὸν Προμηθεά, τὸ πτηνὸν τοῦ πυρὸς, μύθους δηλαδή οὐ μόνον παρ' Ἑλλήσι ἀλλὰ καὶ ἐν Κίνα, ἐν Ἰνδία, ἐν γένει δὲ παρὰ τοῖς ἀριανοῖς λαοῖς εὕρισκομένους, πρὸς τούτους δὲ, ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω, καὶ παρὰ τῇ χώρᾳ τῶν Τασμανῶν καὶ ἐν τῇ μυθολογίᾳ τῶν νήσων τῆς Νοτίας θαλάσσης, ἢ τοῖς τῆς Πολυνησίας. Καὶ ἐν τοῖς μύθοις τούτοις ἀνευρίσκωμεν τὴν ὑπόθεσιν ἀπύρων χρόνων καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ὡς ἀνάμνησιν τῶν χρόνων τούτων μεταδοθεῖσαν ἀπὸ γένους εἰς γένος διὰ τῶν αἰώνων.

Πότε ὑπῆρξεν ὁ χρόνος οὗτος δὲν δυνάμεθα ὀριστικῶς νὰ εἰπώμεν. Ὁ Αἰσχύλος εἰς τὸ ἀπολεσθὲν τέλος τῆς τριλογίας αὐτοῦ ποιεῖ τὸν Προμηθεά λέγοντα «Τρεῖς μυριάδας ἐτῶν ἤβλεπον ἐν τοῖς δεσμοῖς». Ἡ κλοπὴ λοιπὸν τοῦ πυρὸς, ἢς ἕνεκεν ὁ Προμηθεὺς ἐδεδεσμένον, ἀνάγεται πολὺ ἀνωτέρω τῶν ὀρίων τῆς ἀνθρωπίνης χρονολογίας. Ἀλλὰ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ Σχοσχένου ἐν Σουαβίᾳ, παρὰ τῇ Βυρτεμβέργῃ, εἶνε ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον, ὅτι παρήγετο τεχνητῶς πῦρ ἤδη ἐπὶ τοῦ παγετώδους καλουμένου αἰῶνος, πολλοὺς δηλ. αἰῶνας ἀπώτερον τῆς ὑπὸ τοῦ Αἰσχυλείου Προμηθεῶς ὀρισθείσης χρονολογίας.

Ἄλλὰ τεθείσης τῆς ἀπύρου περιόδου ὡς ἀποδεδειγμένης, πῶς ὁ ἄνθρωπος ἀνεκάλυψε κατὰ πρῶτον τὸ πῦρ;

Ἡ λύσις τοῦ ζητήματος τούτου φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως εὐχερῆς, καθόσον πολλαχθὺ τῆς γῆς ἀνάπτειται πῦρ αὐτομάτως. Κεραινοὺς π.χ. πίπτει ἐπὶ τινος δένδρου, τοῦτο δὲ πάρχυτα παραδίδεται εἰς τὰς φλόγας. Ἡ συγκριτικὴ ὅμως ψυχολογία διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἄγριος ἄνθρωπος, ὅπως καὶ τὸ ζῶον, μᾶλλον ἐκπλήσσει καὶ φεύγει πρὸ τοιοῦτου αἵφνης ἀναφλεχθέντος πυρὸς ἀντὶ νὰ πλησιάζῃ πρὸς αὐτὸ ἀπρόσως. Καὶ δεκτοῦ δὲ γενομένου, ὅτι ἐπλησίαζε πρὸς αὐτὸ, μὴ γνωρίζων τὰς ιδιότητας τοῦ πυρὸς δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῆ περὶ τῆς διατηρή-

σεως αὐτοῦ, ἢ καὶ τούτου ὑποτιθεμένου πιθανοῦ, πάλιν ἤθελε σθεσθῆ ποτε τὸ πῦρ, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ δύναται ἐκ δευτέρου ν' ἀνανεώσῃ αὐτό. Τοῦτο δὲ κυρίως εἶνε τὸ ζήτημα μόνος νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ ἀνάπτειν τὸ πῦρ.

Ἄφ' ἐτέρου πολλαχοῦ τῆς γῆς ὑπάρχουσι πηγαὶ πύρινοι, δηλαδὴ πηγαὶ ρέουσαι νάφθα καὶ ἐξατμίζουσαι εὐανάπτα αἲρια, π.χ. ἀνθακούχον ὑδρογόνον. Ἀναφέρω ἐνταῦθα μόνον τοιαύτας πηγὰς εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, τὴν Κίναν, τὴν Ἰταλίαν, πρὸ πασῶν ὅμως τὰ ἱερά πυρά τῆς χερσονήσου Ἀφγερωνίας ἐν Βακτοῦ τῆς Κασπίας θαλάσσης, πρὸς ἣν ἐπορεύθησαν οἱ εὐλαβεῖς πυρολάτραι Πάρσοι «ὅπως ἴδωσι τὸν φλογέντα αὐτῶν θεὸν κατὰ πρόσωπον». Τέλος ἡ γῆνιν ἡμῶν σφαῖρα κυκλοῦται ὑπὸ ζώνης ἡφαιστειῶν ὁρέων, ὧν αἱ λαβῶδεις ἐκχύσεις ἠδύνατο νὰ γνωρίσωσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ εὐεργετήματα τοῦ πυρός. Ὁ Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος ἀναφέρει, ὅτι εἰκόσιν ὄλα ἐτη μετὰ τὴν ἐκρηξίν τοῦ Ἰορούλο ἐν Μεξικῷ ἠδύνατο ν' ἀναφλεχθῶσι μικρὰ ξυλάρια τιθέμενα ἐπὶ τῆς πυρίνης λάβας τῆς ἐκχυθείσης περὶ τὸν κρατήρα. Ἐὰν δὲ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ λάβα καὶ εἰς μίαν ὄλην γενεάν ἀνθρώπων παρεῖχεν ἀδιαλείπτως νέον πῦρ, θὰ ἐψύχετο ἐπὶ τέλους, οὕτω δὲ ἤθελε καταλίπει πάλιν τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως καὶ πρότερον, ἀνευ πυρός. Καὶ ἀπὸ τῶν ἡφαιστειῶν λοιπὸν δὲν ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος νὰ διδαχθῆ τότε τὴν τέχνην τοῦ ἀνάπτειν αὐτὸς τὸ πῦρ, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται τὰ πάντα.

Πόθεν λοιπὸν ἐδιδάχθη τοῦτο;

Ὅπως προσεγγίσωμεν εἰς λύσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ζητήματος θεωρήσωμεν τὰς ἀρχικὰς μεθόδους, ἄς καὶ σήμερον ἐτι μεταχειρίζονται οἱ ἀπολίτιστοι λαοὶ πρὸς ἀναψίν τοῦ πυρός, αἵτινες καὶ παρὰ τοῖς προγενεστέροις ἡμῶν ἀπανταχοῦ ἦσαν ἐν χρήσει. Ἡ συνηθεστέρα μέθοδος συνίσταται εἰς τὴν πρὸς ἄλληλα τριβὴν δύο ξύλων διασφόρου σκληρότητος, εἴτε τριβομένου τοῦ σκληροτέρου ἐπὶ τοῦ μαλακώτερου, ἢ διατρυπωμένου τοῦ μαλακώτερου καὶ τριβομένου ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ σκληροτέρου περιστροφικῶς μέχρις ἀναφλέξεως τοῦ μαλακώτερου. Πλὴν τῆς μεθόδου ταύτης ἀπαντῶμεν καὶ ἄλλην τινα, ἀλλὰ μόνον ἐν Ἀμερικῇ, παρὰ τοῖς κατοίκους τῆς γῆς τοῦ πυρός (Φαουερλανδοῖς), ὅπως καὶ παρὰ τοῖς βορείοις Ἀμερικανικοῖς Ἰνδιάνοις καὶ τοῖς Ἑσκιμῶ. Κατὰ ταύτην πλήθουσιν πυρίτης λίθος ἐπὶ τεμαχίου σιδήρου, οὕτω δὲ γεννῶνται σπινθήρες, οἵτινες λαμβανόμενοι ὡς ἐκκαυμα ἐπὶ ξηροῦ χόρτου ἢ ἑρῶν γεννῶσι τὴν φλόγα. Τέλος παρετηρήθη ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀφρικῇ ὅτι οἱ Νιγηρίται παράγουσι πῦρ τρίβοντες πυρίτην λίθον ἐπὶ ξύλου ἐφ' οὗ διέσπειραν ὀλίγην ἄμμον. Οὕτω παρ' ἀπασί τοῖς ἀπολίτιστοις λαοῖς ὁ λίθος καὶ τὸ ξύλον

εἰσὶν αἱ πρῶται ὕλαι πρὸς ἀναψίν πυρός καὶ δὴ τριττῶς ἐνούμενα, *ξύλον μετὰ ξύλου, λίθος μετὰ λίθου καὶ ξύλου μετὰ λίθου*.

Ἐκ τῆς προϊστορικῆς ὅμως ἀρχαιολογίας γνωρίζομεν, ὅτι ὁ λίθινος αἰὼν προηγήθη τοῦ μεταλλίνου, δηλ. ὅτι ὑπῆρξεν ποτε χρόνος, καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι οὐδόλωσ ἐγίνωσκον νὰ μεταχειρίζωνται καὶ ἐπεξεργάζονται τὰ μέταλλα, ἀλλὰ κατασκευάζον πάντα τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικά αὐτῶν σκευή ἀποκλειστικῶς ἐκ λίθου καὶ ξύλου ἢ ἐξ ὀστέων καὶ κεράτων ζῶων. Κατὰ τὸν λίθινον ὅμως τούτον αἰῶνα διακρίνονται σαφῶς δύο περίοδοι ἢ περίοδοι τῶν ἀθίκτων καὶ ἡ τῶν τεθηγγμένων λιθίνων σκευῶν ἢ περίοδοι δηλ. καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος μεταχειρίζεται τὸν λίθον ὡς σκευὸς, ὅπως ἐλάμβανεν αὐτὸν ἐκ τῆς φύσεως, ἢ τὸ πολὺ ἔθραυε μόνον τὰς γωνίας αὐτοῦ καὶ τὰς ἐξοχάς, καὶ ἡ περίοδος, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη ἐπιτηδεύτης τόσῳ προὐχώρησεν, ὥστε κατασκευάζοντο ἐστιλβωμένα καὶ κομψὰ ἐργαλεῖα καὶ ὄπλα λίθινα διὰ τῆς τρίψεως τῶν πρὸς τοῦτο ὀρισμένων λίθων.

Ἐκ τῶν εὐρεθέντων δὲ ἐργαλείων τοῦ λιθίνου αἰῶνος τὸ πλεῖστον συνίσταται ἐκ πυρίτου λίθου τὸ μὲν διότι ὁ λίθος οὗτος εἶνε τὰ μάλιστα ἀπανταχοῦ διαδεδομένος, τὸ δὲ διότι διὰ μιᾶς πλήξεως σχίζεται εἰς σύμμετρα, ἐλασμα-τοειδῆ, ἔπακμα τεμάχια, μικρὰ καὶ μεγάλα.

Ἐκ τῶν ἀναμνηρίστων τούτων γεγονότων ἐξάγεται ἡ ὑπόθεσις, ἡ ἐξηγοῦσα ἐντελῶς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ πυρός. Κατὰ τὴν θραύσιν καὶ πλῆξιν τῶν λίθων ἀνεπήδησαν σπινθήρες, τὸ δὲ λάμπον τοῦτο φαινόμενον ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχεγόνου ἀνθρώπου, ὅστις, σημειωτέον ἐνταῦθα, ἠδύνατο νὰ παράγῃ αὐτὸ ὄσάκις ἤθελεν. Ἀλλὰ θραδύτερον δὲν ἐσχυζον μόνον τοὺς λίθους, ἀλλὰ καὶ ἠκόνιζον αὐτοὺς ἀπλούστατα, τρίβοντες ἐπ' ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων. Ἐὰν ὅμως τρίψωμεν δύο τεμάχια λίθου τινοῦς πυριτικού ἰσχυροῦς μετ' ἀλλήλων, βλέπομεν εὐθὺς λάμψιν ἀναδιδουμένην. Διὰ θήξεως δὲ τῶν λίθων αὐξάνεται ἡ λάμψις αὕτη τὰ μέγιστα καὶ δὴ κατὰ τὸ διάφορον εἶδος τοῦ λίθου μεταβάλλεται εἰς διάφορα ἀλλοιούμενα λαμπρὰ χρώματα.

Ῥίπτοντες νῦν ἀπλοῦν τι βλέμμα ἐπὶ τῶν ὀραϊότατα ἐξεργασμένων σκευῶν τοῦ λιθίνου αἰῶνος πειθόμεθα, ὅτι πρὸς σχηματισμὸν τῶν ποικίλων αὐτῶν μορφῶν καταβάλλετο μεγάλη ἐργασία διὰ πλήξεως καὶ τριβῆς, διότι μόνον διὰ τῶν δύο τούτων τρόπων ἦτο τότε δυνατὸν νὰ κατασκευασθῶσι τὰ σκευή ταῦτα. Οὕτως ἐτρίβετο καὶ ἐθήγετο ὁ λίθος ἐπὶ λίθου, καὶ οὕτω παρήγετο ἡ λάμψις. Ἀλλὰ καὶ τὰ ξύλα εἰργάζοντο τότε οἱ ἄνθρωποι εἴτε διὰ λίθων, εἴτε, ἐὰν ταῦτα ἦσαν μαλακώτερα, διὰ σκληροτέρων ξύλων, διότι μόνον λίθινα καὶ ξύλινα ἐργαλεῖα ὑπῆρχον. Καὶ εἰς τὸ ξύλον λοιπὸν αἱ λεπταὶ

μορφαί, οἷαι ἡ στρογγύλωσις αὐτῶν ἢ ἡ διάτρησις, ἐγίνοντο μόνον διὰ θήξεως καὶ τριβῆς. Τριβομένου ὅμως τὸ ξύλον διὰ λίθου ἢ διὰ σκληροτέρου ξύλου ἐξῆγε λάμψιν, ἐκ ταύτης δὲ παρήγετο μικρὰ πυράκτωσις, ἐξ ἧς τέλος, τῆς τριβῆς παρατεινομένης, ἐξήπτετο φλόξ. Βραδύτερον ἔτριβον πρὸς ἀναψίν πυρός σκληρὸν ξύλον ἐπὶ μαλακοῦ διότι ἐκ πείρας ἐδιδάχθησαν, ὅτι οὕτω τάχιστα καὶ εὐχερέστατα παράγεται πῦρ. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου λοιπὸν κατὰ τὴν παρασκευὴν τῶν πρώτων αὐτοῦ ἐργαλείων ὠδηγήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς ἀνακάλυψιν τοῦ πυρός, οὕτω δὲ μόνον ἐξηγεῖται ἡ κυρία αἰτία δι' ἣν οὗτος δὲν ἐξεπλήσσετο πλέον πρὸ τοῦ πυρός, ὅπως πρὸ τῆς αἰσῆς ἀναδουσύσης φλογὸς τοῦ κεραινομένου δένδρου ἢ τοῦ θρονόπυρτος καὶ φλόγας ἀποπτύοντος ἡφαιστείου, ἀλλὰ συνεβίβη κατὰ μικρὸν, ἀνακαλύψας πρῶτον μὲν τὸ ἀπλούστατον φαινόμενον τοῦ πυρός, τὴν ἀπλὴν ἀνακλήθην τῶν σπινθῆρων, εἶτα τὴν λάμψιν, εἶτα τὴν πυράκτωσιν, τέλος δὲ τὴν φλόγα. Ἐνεκα τούτου δεύτερον ἐξηγεῖται, ὅτι ἠδύνατο νὰ παράγῃ τὸ στοιχεῖον τοῦτο ὅπου καὶ ὅταν ἤθελε τρίτον δὲ, ὅτι ἐγένετο ἀληθῶς κύριος τοῦ πυρός, γεγονότα, ἅτινα κατὰ τὰς ἄλλας πρότερον δοθείσας ἐξηγήσεις ἕμενον ἀνεξήγητα.

Ἡ ἀνακάλυψις λοιπὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ πυρός ἀνάγεται χρονολογικῶς εἰς τὴν πρώτην χρῆσιν τῶν λίθων καὶ ξύλων ὡς πρωτογόνων ἐργαλείων. Ῥίπτοντες δὲ τὸ βλέμμα ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως βλέπομεν ἀνάλογόν τι δυναμένον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἄλλη τούτου ἀπόδειξις, ὅτι δηλ. οἱ ἀνθρωποειδεῖς πίθηκοι δὲν μεταχειρίζονται μὲν τὸ πῦρ, μεταχειρίζονται ὅμως ξύλα καὶ λίθους, τὸ μὲν ὡς ἐργαλεῖα π.χ. πρὸς θραύσιν κερύων, τὸ δὲ ὡς ὄπλα πρὸς υπεράσπισιν. Πρὶν ἢ δὲ ὁ ἄνθρωπος γνωρίσῃ ὄλας τὰς ιδιότητας τοῦ πυρός καὶ πρὶν ἢ μεταχειρισθῆ αὐτὸ ποικιλοτρόπως, ὅπως ἡμεῖς σήμερον, παρεῖληθεν ἀναμνηρίσθη παμμεγίστη χρονικὴ περίοδος. Ἄλλ' ὅτι ἡ ἐρεῦρσις αὕτη τῆς ἀνάψεως τοῦ πυρός ἀνήκει ἐν γένει εἰς τὰς μεγάλας ἐρεῦρσεις, μάλιστα δὲ ὅτι ἀποτελεῖ ἀφετηρίαν σπουδαιοτάτων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος μεταβολῶν, ἀπλῆ παρατήρησις θὰ σαφηνίσῃ. Φαντασθῶμεν αἰφνης ἀπὸ τῶν νεωτέρων χρόνων τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός ἀφαιρουμένην ὄλη ἡ βιομηχανία ἡμῶν, τὸ ἐμπόριον, ἡ ἐπιμιξία, αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι, ὅλαι αἱ εὐκολίαι καὶ αἱ ἀνάγκαι βίου πολιτισμένου, ἤθελον αἰφνης παύσει, μετ' ὀλίγα δὲ ἐτη ἠθέλομεν ρθᾶσαι εἰς καθήμιδα ἀναπτύξεως κατωτέρων τῶν κατοίκων τῆς γῆς τοῦ πυρός, διότι καὶ οὗτοι μεταχειρίζονται πῦρ...

Ἐπειτα τὸ τέλος

Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μετεβιβάζετο, ἐν τῇ οἰκογενεῇ τῶν Κοντογιαννικῶν τῆς Φθιώτι-

δος, ὡς ἱερὸν κεμήλιον, ἢ σπάθη τοῦ γέροντος Κοντογιάννου, ἐφ' ἧς ἑλληνιστὶ γεγραμμένοι ἀνεγινώσκοντο οἱ ἐξῆς στίχοι:

Ὅποιος τυράννος δὲν φησεῖ
Κ' ἐλεύθερος στὸν κόσμον εἶ,
Δόξα, τιμὴ, ζωὴ του
εἶν' μόνον τὸ σπαθὶ του.

Τὸ ἰκόμενον διήγημα ἔγραψεν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐρνέστου Βέγγερτ, μεταφράσθη δ' ἐκ τινος τῶν τελευταίων τευχῶν τῆς *Deutsche Rundschau* τοῦ Βερολίνου. Σ. τ. Δ.

EN BIOAIION

Μεταξὺ ἄλλων ἐγένετο λόγος—δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς, πλὴν τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον—περὶ ὀνομαστῶν βιολίων. Οἱ ἐν τῇ μικρῇ συνακαστροφῇ εἰδικοί ἔκαμνον μετὰ πολλῆς σπουδαιότητος παρατηρήσεις περὶ τῆς κλίσεως τῆς ἠχητικῆς σαρίδος καὶ περὶ τοῦ ὕψους τοῦ μαγαθίου. Τινὲς ἐκλινον νὰ πιστεύωσιν, ὅτι οἱ φημιζόμενοι κατασκευασταὶ βιολίων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος κατεῖχον μυστικόν τι. Αἰρετικὸς τις δὲ διετείετο μετὰ περισσοτέρου στόμφου ἢ ἐπιτυχίας, ὅτι ἡ ἀξία τοῦ βιολίου εἶναι ὑποθετική, καὶ ὅτι ἡ χεὶρ μόνη τοῦ καλοῦ παίκτη ἀρκεῖ νὰ ἐξευγενίσῃ τὸ ὄργανον. Πάντες ἀντέτεινον εἰς τοῦτο καὶ ἀνέφερον «γεγονότα ἀδιαφιλονεικῆτα», διηγοῦντο σχετικὰ ἀνέκδοτα καὶ ἱστορίας, αἵτινες εἶχον τόσον πολὺ τὸ διάφορον, ὥστε μετ' ὀλίγον ἐλησμονήθη ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς συζητήσεως.

Ὁ γέρον ἀπόστρατος ταγματάρχης κύριος Σ... οὕτινος ἡμεῖς οἱ νεώτεροι εἶδομεν τὰς τρίχας μόνον λευκὰς ὡς τὴν χιόνα, οὕτινος ὅμως ἡ ἐπιδερμὶς διέσωζεν ἐτι νεανικὴν χροιάν, εἶχε μέχρι τοῦδε ἀκροασθῆ μετὰ προσοχῆς, χωρὶς νὰ μετάσχῃ τῆς συνδιαλέξεως. Περὶ τὸ τέλος δὲ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸν γείτονά του, ὅτι ἠδύνατο νὰ διηγηθῆ τοιαύτην ἱστορίαν βιολίου, ἧτις ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ εἶχε τὴν ἀξίαν τῆς ἀληθείας, καθόσον συνέβη εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ὁ γείτων ἐζήτησεν ἀμέσως τὸν λόγον ὑπὲρ τοῦ κ. ταγματάρχου, ὅστις μετὰ τινος παρακλήσεως ἤρχισεν ὡς ἐξῆς:

Μὴ με παρεξηγεῖτε. Εἰπὼν ὅτι θὰ διηγηθῶ ἱστορίαν δὲν ἐννοῶ ἡ ἀπλοῦν συμβάν, τὸ ὅποιον διηγοῦμαι, ὡς συνέβη εἰς ἐμέ. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν μυθιστοριογράφος δύναται νὰ τὸ χρησιμοποῖσῃ ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ πληρώσῃ κενὰ τίνα, τὰ ὅποια ἀφίνω, διότι δὲν δύναμαι νὰ διηγηθῶ, εἰμὴ μόνον ὅ,τι εἶδον καὶ ὅ,τι ἤκουσα. Δίδω δὲ ἀπεριόριστον ἄδειαν εἰς τὴν ὑμετέραν φαντασίαν ν' ἀναπληρώσῃ τὰ κενὰ.

Διῆλθον κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ στρατιωτικοῦ μου σταδίου ἐτη τινὰ λίαν εὐάρεστα ἐν Βιέννῃ. Ἦμην ἀκόλουθος τῆς ἡμετέρας προσωπείας καὶ κάτοχος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς μου ἀρκετὰ μεγάλης καὶ ἐλευθέρως παντὸς θάρους περιουσίας. Εἶχον δὲ πλήρη καὶ τὴν διαθέσιν νὰ

κάμω εύρωτάτην χρῆσιν τῶν κοινωνικῶν πλεονεκτημάτων τῆς θέσεώς μου καὶ πλήρους βαλαντίου.

Ἡ Βιέννα ἦτο ἀκόμη ἢ πάλαι Βιέννα, ἢ τῆς πρώτης δεκαετηρίδος μετὰ τοὺς ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνας, ἢ Βιέννα τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου καὶ τοῦ παντοδυνάμου αὐτοῦ ὑπουργοῦ Μεττερνίχου, ἢ πόλις τῶν ὑψηλῶν τειχῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὀχυρωμάτων, ἐφ' ὧν ἐγένετο ὁ περίπατος ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων, ἢ πόλις τῶν ἐξοχικῶν προαστείων, ἢ Βιέννα τῶν Rubini, Lablache καὶ Pasia. τῶν Nestroy καὶ Scholz, ἢ Βιέννα, ἢ ἡ καρδιά ἦν ἐστὶ τὸ Würstelprater. Ὁ βίος ἐν αὐτῇ ἦτο κάλλιστος καὶ λίαν εὐχάριστος, νομίζω δὲ καὶ λίαν εὐθηνά. Ἀλλὰ τότε ἔζη τις εἰς ὅλον τὸν κόσμον εὐθηνά, οἳ δὲ ἄνθρωποι ἦσαν μάλλον εὐχαριστημένοι, διότι εἶχον ὀλιγωτέρας ἀπαιτήσεις. Ἐργασίας δὲν εἶχον πολλάς, τούτεστι δὲν εἶχον τακτικὴν ἐργασίαν. Τὰ καθήκοντά μου ἦσαν περίπου νὰ κάμω καθ' ὥριμμένας ὥρας ἐπισκέψεις, νὰ βλέπω παρατάξεις, νὰ γράψω ἐπίσημα ἐπιστολάς καὶ νὰ παρευρίσκωμαι εἰς ἐπίσημὸν τινα χορὸν ἢ εἰς μουσικὴν ἐσπερίδα. Μοὶ ἔμεινε δὲ τόσος καιρὸς διαθέσιμος, ὥστε οὐδὲ μίαν εἶχον φροντίδα περὶ τῆς ὠφελίμου διαθέσεως αὐτοῦ. Τὸ ὠφέλιμον, ἐννοεῖται, ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ εὐχάριστον. Οὕτως ἀνεγνώρισα, ὅτι ὡς ἀκόλουθος πρεσβείας εἶχον τὸ καθήκον νὰ μελετήσω, ὅσον ἡδύναμην, τὸν τύπον, ἐν ᾧ ἔζων, καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ λαοῦ. Αἱ μελέται αὗται ἡδύναντο ἴσως νὰ μοι χρησιμεύσωσιν, ἀν εἰσπρόχρηται ποτὲ εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, πρὸς τὸ ἀπέβλεπον τότε. Δὲν ἐδυσκολεύθη δὲ περὶ τὴν εὐρεσιν τῆς προσφορώτερης μεθόδου διὰ τὴν μελέτην ταύτην. Ἐνόμιζον, ὅτι πρὸ παντὸς ἔπρεπε νὰ διατρίβω εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ ὅπου ἰδίως κατὰ προτίμησιν διασκεδάζεν ὁ λαός. Συνέπεια τῆς σκέψεώς μου ταύτης ἦτο, ὅτι σπανίως ἐγευματίζον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, περιφερόμενος ἀπὸ τοῦ ἐνὸς καφεναείου εἰς τὸ ἄλλο. Ἐγγέλων μετὰ τοῦ ὄχλου τὸ ἐσπέρας εἰς τὰ κωμικὰ θεάτρα, ἐπισκεπτόμην ἐπίσης καὶ τὸν ζωνὸν ἐστὶ τότε Καραγκιόζη, μετὰ δὲ τὰ θεάματα ταῦτα περιεπλανώμην εἰς τὰ ἀπειράριθμα διασκεδαστικά καταστήματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν τειχῶν, ὅπου ἐπαιάνιζον μουσικὰ μέχρι βαθείας νυκτός. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ στρατιωτικὴ μου στολὴ κατὰ τὰς ἐκδρομὰς ταύτας ἔμεινε οἴκοι, διότι ἠνώχλει ἐμὲ μάλλον ἢ τοὺς Βιενναίους.

Εἶχον δὲ σπουδαίαν ἀφορμὴν νὰ θεωρῶ ἐν τῶν μερῶν ἐκείνων ὡς τὸ προσφορώτερον πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν γνώσεών μου, καὶ ἐπὶ τέλος σπανίως παρήρηστο ἐσπέρας, καθ' ἣν νὰ μὴ διέλθω ἐν αὐτῷ μίαν τοῦλάχιστον ὥραν.

Γελᾶτε καὶ ὑποπτέεσθε ἤδη! Ἐννοεῖται,

ὅτι μορφή τις θήλεια μὲ προσείλκεν ὅπου ἄλλως οὐδὲν ὑπῆρχε τὸ ἐπαγωγόν. Ἡ αἰθουσα ἦτο ἀρκετὰ εύρύχωρος, ἀλλὰ χαμηλὴ καὶ πάντοτε πλήρης καπνοῦ. Ὁ ἀγαθὸς ἀστὸς ἔφερεν ἐστὶ τότε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν μακρὰν του καπνοσύριγγα, ἢ τὴν εἶχε κατατεθειμένην παρὰ τῷ ξενωδῶ. Περὶ ἀπλᾶς ξυλῖνας τραπέζας ἐκάθηντο στενωχωρημέναι αἱ οἰκογένειαι, διότι καὶ εἰς τὰς ἐντίμους συζύγους καὶ θυγατέρας τῶν ἐργατῶν συναχωρεῖτο ἀθῶα διασκεδάσις μετὰ ποτηρίου οἴνου. Ἀλλ' ὅσον εὐμορφα, στρογγύλα καὶ ζωνάρια πρόσωπα καὶ ἂν ἦσαν ἐκεῖ, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν μὲ εἴλκυε, καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου ἐστρέφοντο ἀλλαχοῦ. Πᾶσαν ἐσπέραν ἐτελείτο ἐκεῖ συνκυλία τις, ἀποτελουμένη ἐκ κιθάρης καὶ βιολίου. Τὴν κιθάρην ἔπαιζε γραϊὰ τις, ἢ τις πάντοτε νυσταλέα ἔκρουε τὰς χορδὰς διὰ λειποσάρκων δακτύλων καὶ συγχρότατα ἐπληττεν ἄλλην ἀντ' ἄλλης. Τὸ βιολίον ὅμως ἔπαιζε νέα χαριστάτη, ἢ τις μετὰ σπανίας χάριτος ἐκράτει τὸ τόξον καὶ ἐξῆγεν ἐκ τοῦ ὄργανου τῆς ἡχοῦς μελωδικωτάτους. — Ἄ, ὦραϊα! θὰ ἀνακράξῃτε βεβάζως.

Σὰς ὑπεσχέθην τὴν ἱστορίαν βιολίου καὶ ὁ μὲν ἀρχίζω βιογραφίαν τῆς βιολιστρίας, ἢ μάλλον συμβάν τι μετ' αὐτῆς. — Ἴσως ἄλλὰ τὸ βιολίον δὲν εἶναι ξένον τῆς ἱστορίας μου. Ὁ πλήρης αὐτοῦ ἦχος ἔσχε παράδοξον ἐπ' ἐμοῦ ἐπιρροήν, ὅτε τὸ πρῶτον εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν, χωρὶς ἐστὶ νὰ διακρίνω τὸν παίζοντα ἐν τῷ ἀκούει ἢ μάλλον, διὰ τὰ ἦμαι φιλαλήθης, ὁ ἦχος αὐτοῦ μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν, διερχόμενον ἐκεῖθεν. Ἐπειτα δὲ εἴλκυσε τὴν προσοχὴν μου ἢ μικρὰ χεῖρ, ἢ τις ἐκράτει τὸ τόξον μετὰ τόσῃς χάριτος, καὶ ἡ ἐτέρα χεῖρ, ἢ τις μετὰ ῥοδοχρῶν δακτύλων ἤγγιζε τὰς χορδὰς. Αἱ δύο αὗται μικρὰ χεῖρες ἐξηρτῶντο, ἐννοεῖται, ἐκ θραχιόνων στρογγύλων, οἵτινες ἀνῆκον εἰς χαριέστατον σῶμα. Ὁ δὲ λευκὸς λαίμῃς, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ἐστηρίζετο τὸ βιολίον, δὲν ἀπέχετο πολλὴν μεγάλων ὀφθαλμῶν, τῶν ἄλλοτε μὲν μελαγχολικῶς χαμηλωμένων, ἄλλοτε δὲ μετὰ ζωνῆς ἐκφράσεως ὑπὲρ τὸ συνομιλοῦν πλῆθος προσηλουμένων. Δὲν θὰ περιγράψω τὴν ὦραϊαν μουσικὴν σὰς λέγω μόνον, ὅτι ἐπληροφόρηθην ἀμέσως, μολοντί δὲν ἡδύναμην ν' ἀμφιβάλω, ὅτι ἦτο Ἰταλὴ, καὶ φαντασθῆτε αὐτὴν ὅσον θέλετε Ἰταλικὴν μεθ' ἐνὸς μόνον περιορισμοῦ. Εἶχε καθαρωτάτην λευκὴν ἐπιδερμίδα καὶ κόμην ξανθὴν λαμπρὰν, ἢ τις ἐκρουροῦτο ὑπὲρ τὸ χαμηλὸν μέτωπον καὶ ἐν τῇ ἀφρονίᾳ τῆς δυσκόλως ἐκράτειτο ὑπὸ τοῦ κτενίου πρὸς τοῦτο ὅμως εἶχε μέλανας ὀφθαλμοὺς καὶ μελαίνας ὄφρυς, σχηματιζούσας εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ πρόσωπόν τῆς ἐφαίνετο ὠχρότατον. Ἠδύνατό τις νὰ τὸ ὀνομάσῃ ὦραϊον, εἶχεν ὅμως καὶ κἄτι τι, τὸ ὁποῖον δὲν ἐκφράζεται

διὰ λέξεων. Ἐπαιζε τοὺς χοροὺς τοῦ τότε μου κατὰ τὸν τρόπον τὸσον ἡδυπαθῆ, ὥστε τὰς συννεπίας ἠσθάνετό τις ἀμέσως καθ' ὅλα τὰ μέλη ἐκτὸς αὐτῶν ἐπαιζεν ἄσματα μελαγχολικὰ, τεμάχια μελοδραμάτων, καὶ, ὅπερ πρὸ πάντων ἤρεσκε, μίγμα τι παράδοξον ὅλον αὐτῶν, γέννημα τῆς στιγμῆς αὐτοσχέδιον. Ἡ γραϊὰ παρηκολούθει ἐπὶ τῆς κιθάρης μετὰ μεγίστης ἀπλότητος, μετὰ τὰς ζωνῆς δ' ἐπιδοκιμασίας τοῦ κοινοῦ, περιεφέρετο μετὰ δίσκου καὶ συνήθριζεν ἑκουσίως συνεισφορὰς, ἐνῶ ἡ νέα ἐχόρδιζε τὸ βιολίον. Ὅτε ἐβρίσκα παρὰ τὰ χάλκινα μεγαλύτερον τι ἀργυροῦν νόμισμα, ἢ γραϊὰ μὲ κρητήρησεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν μετὰ προσοχῆς, ὥστε ἤθελε νὰ ἐντυπώσῃ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῆς τὴν φυσιογνωμίαν μου, καὶ δὲν με ἐπλησίασε πλέον τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

Τὴν ἐπομένην ἡμην πάλιν εἰς τὴν θέσιν μου, καὶ τὴν παρεπομένην ἐπίσης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γραϊὰ ἔσην ὦραν καὶ ἂν ἔμεινον, μὲ ἐπλησίαζεν ἄπαξ μόνον, κῦξησα ἐπὶ μάλλον τὴν συνεισφορὰν μου. Παρητήρησα δὲ, ὅτι κατέστησε προσεχτικὴν τὴν ὦραϊαν καλλιτέχνιδά καὶ ὅτι αὕτη ἐβρίσκη διαβατικὸν ἐπ' ἐμοῦ βλέμμα. Ἴσως ἐφαίνετο εἰς ἀμφοτέρους παράδοξος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐπλήρουν εἰσοδὸν ὡς εἰς τὸ παρὰ τὴν πύλην τῆς Καρινθίας μελοδραμα. Ὄνομάζετο ἢ ὦραϊα Ἄγγελικη, οὐδεὶς δ' ἐγνώριζε τι πλέον τοῦ ὀνόματός τῆς καὶ τῆς ἰταλικῆς καταγωγῆς τῆς. Οὐδ' ὁ ξενωδὸχος ἡδύνατο νὰ δώσῃ ἄλλας πληροφορίας. Εἶχεν εἰσέλθει ἐσπέραν τινα, ἐπαιζεν, πύχαριστητος καὶ ἐπανῆλθεν. Ὁ ξενωδὸχος ἔλεγεν, ὅτι τοιοῦτοι πλανώμενοι καλλιτέχναι δὲν ἴσαν σπάνιοι, ἦσαν δ' ἀνεκτὸ ἐωσοῦ ἤρχιζον νὰ πλῆττον τὸς θαμῶνας ἔπειτα ἐζήτουν ἄλλην αἴθουσαν, καὶ ἡ θέσις τῶν ἀνεπληροῦτο δι' ἄλλων. « Ἀλλὰ παίζει καλῶς, προσέθετε, καὶ ἔχει ὦραϊον ἀρχαῖον μελωδικωτάτης φωνῆς βιολίου. Ἐγὼ ἐννοῶ κἄτι τι ἀπὸ αὐτά. » Καὶ ἐγὼ κἄτι ἐνόουν. Ἀναγκαῖον στοιχεῖον τῆς ἀνατροφῆς μου ἦτο ἡ ἐκμάθησις τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ τοῦ βιολίου, ὅσον δ' ἀκουσίως ἔκρουον τὸ πρῶτον, τόσον ἠγάπων τὸ βιολίον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ, ἐννοεῖται, δὲν ἀπέκτησα εἰμὴ μετρίαν ἰκανότητα. Ἄλλοτε εἶχον τὴν φιλοδοξίαν ν' ἀποκτήσω περίφημόν τι βιολίον, ἀλλ' ἔπειτα ἄλλαι περιπέτειαι μ' ἀπέτρεψαν τούτου. Καὶ τώρα ἀκόμη παίζω βιολίον πρὸς εὐχαριστησίν μου μόνον καὶ ἴσως πρὸς ἀπελπισίαν τῶν γειτόνων μου. Ἄν καὶ δὲν εἶχον δὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ ἦμαι τεχνίτης, ἐνόμιζον ὅμως, ὅτι ἡμην δόκιμος κριτῆς τῆς τέχνης.

Ἐπὶ τῆς προκειμένης περιπτώσεως ἀμφιβάλω ἐὰν ἡμην ἀμερόληπτος. Ἀλλὰ τίς ἔχων ὑγίει τὰς αἰσθήσεις, ἡδύνατο ἤδη νὰ χωρίσῃ τὸ ὄψ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ;

Βεβάζως ἢ ὦραϊα Ἄγγελικη καθίστατο ὦ-

ραιοτέρα διὰ τῆς τέχνης δὲν δύναμαι ἔμῳς νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι θὰ εἶχε τὸ αὐτὸ ἀποτελεσμα, παίζουσα ὀπισθεν πυκνοῦ παραπετάσματος. Τότε ἐν τούτοις ἡμην βέβαιος περὶ τούτου, καὶ ἠνθουσίαν ὑπὲρ τοῦ παιζήματος, διὰ νὰ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐνθουσιῶ ὑπὲρ τῆς παιζούσης.

Ἄλλ' ἢ ἐξωτερικὴ ἀπόδειξις τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τούτου δὲν ἦτο εὐκόλος. Θὰ τὴν θεωρήσῃτε ἴσως περιττὴν, ἀφοῦ νέος, ὁ ὁποῖος εἶχεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐλευθέρην παντοῦ εἰσοδόν, διήρχετο πᾶσαν ἐσπέραν ὥρας τινὰς ἐν χαμηλῇ, σκοτεινῇ, καπνισμένῃ αἰθούσῃ, διὰ ν' ἀκούῃ ἐπὶ βιολίου συνοδευομένου ὑπὸ κιθάρης χοροὺς καὶ μελωδίας μελοδραμάτων.

Ἄλλ' ἢ ἀπόδειξις αὕτη δὲν τῷ ἐφαίνετο ἐπαρκῆς, ἦτο δὲ ζήτημα ἐὰν ἦρκει εἰς τὴν ὦραϊαν Ἄγγελικὴν. Χειροκροτῶν πάσαις δυνάμεσιν εἰς τὸ τέλος παντὸς τεμαχίου, οὐδὲν ἐξέφραζον, διότι τοῦτο ἔπραττον πάντες οἱ γειτόνός μου, καὶ μάλιστα ἰσχυρότερον δὲν ἡδύναμην ὡσάυτως νὰ τῇ ὀμιλήσω κατὰ τὰ διαλείμματα, διότι οἱ ἀκραταὶ μεθ' ὅλην τὴν ζωηρότητά των ἐφέροντο τόσον εὐσηχημόνως, ὥστε διάδημα τοιοῦτον ἤθελε γεννήσῃ γενικὸν σκάνδαλον ἢ καλλιτέχνης πρὸς τούτους δὲν ἐφαίνετο διατεθειμένη νὰ δώσῃ εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν. Ἐνίοτε ἀκρατῆς τις διέταττε τὸν ὑπὸ ῥέτην νὰ τῇ προσφέρῃ φαγητὸν καὶ ποτῆριον οἴνου ὁποῦ ὅμως ὑψῶν τοὺς ὤρους ἀπεκρίνετο: « δὲν τὸ δέχεται. »

Διατί νὰ ἀναβάλω τὴν ὀμολογίαν, ὅτι μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἡμην τόσον ἐρωτευμένος μετὰ τῆς Ἰταλίδος, ὅσον νεανίας θερμὸς δύναται νὰ ἐρωτευθῆ μετὰ γυναικός, περὶ τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζει ἀπολύτως οὐδὲν πλέον, ἢ ὅτι εἶναι ὦραϊα καὶ κάτοχος τῆς σπανίας τέχνης τοῦ λαλεῖν εἰς τὴν καρδίαν δι' ἡχῶν ἀνευ λέξεων;

Ἠρόχηται τότε τόσον ἐνωρίς, ὥστε κατελάμβανον μίαν ἐκ τῶν πρώτων θέσεων. Ἡ ὦραϊότης αὐτῆς δὲν ἔχανε διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀποστάσεως καὶ διὰ τοῦ καλλιτέρου φωτισμοῦ ἀπ' ἐναντίας καθίστατο ἐπαγωγότερα διὰ τὴν λεπτότητα τῶν γραμμῶν καὶ τὴν ῥεμβώδη μελαγχολίαν, ἢ τις ὡς δρόσος τῆς πρώτης ἐκάλυπτε τὸ πρόσωπόν τῆς. Εἶχε δὲ καὶ τι ἀσφαλὲς καὶ σταθερὸν ἐν τῇ συμπεριφορᾷ, τὸ ὁποῖον ἐνεποίει μοι τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ καταγωγὴ αὐτῆς δὲν ἦτο κοινὴ, εἶχέ τι εὐγενὲς, τέλος εἶχέ τι καθαροῦς γυναικεῖον. Δὲν ἤθελον θαυμάσαι, ἐὰν ἐμάνθανον, ὅτι εἶναι ἄγγελος, ἢ ὅτι ἦτο ποτὲ, καὶ ὅμως οὐδέποτε διανοήθη νὰ φαντασθῶ τὸν ἄνδρα, ὅστις ἡδύνατο ν' ἀνήκῃ εἰς αὐτὴν. Πᾶραγμα φυσικὸν, ὅταν εἶναι τις ἐρωτευμένος.

Ἠθέλον νὰ παρατηρηθῶ καὶ παρετηρήθη. Ἐπρεπε νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι τὴν ἐβλεπον ἀκαταπαύστως, δὲν ἴσαν δ' ἐντελῶς τυχαῖα τὰ

βλέμματτα, τὰ ὅποια ἐρρίπτεν ἐνίοτε πρὸς τὴν θέσιν μου. Ἐπειτα ὅμως, ὄτε δὲν ἠδύνατο πλέον ν' ἀμφισβάλῃ περὶ τῆς ἐπιμονῆς μου, ἀπέστρεψεν αἴφνης τοὺς ὀφθαλμούς ἐκ προθέσεως τόσον, ὥστε ἠδυνάμην νὰ ἐξαγάγω κολακευτικώτερα συμπεράσματα.

Ἐτόλμησα ἐν βῆμα περαιτέρω, ἀδιάφορον πρὸς ποῖον σκοπόν. Ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τῆς μουσικῆς—ἀνεχώρει πάντοτε τὴν αὐτὴν ὥραν—ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης καὶ τὴν περιέμενον πλυσίον τῆς μικρᾶς θύρας, ἥτις ἀνῆκεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ξενοδόγου καὶ ἐκ τῆς ὁποίας ἐπρεπε ν' ἀπομακρυνθῆ. Ἐφερε τὸ βιολίον ἐντὸς κιβωτίου, ἃ δὲ γραῖα τὴν ἠκολούθει μετὰ τῆς κιθάρας. Ἐχαίρετῆσα καὶ τῆ ἀπέτεινα ἀμέσως τὸν λόγον, διὰ νὰ μὴ χάσω τὸ κέρδος τῆς πρώτης ταύτης συναντήσεως.

Ἐπιτρέψατέ μοι, κυρία, νὰ ἐκφράσω ὑμῖν τὴν εὐχαρίστησίν μου διὰ τὴν ἀπόλαυσιν, τὴν ὁποίαν καθ' ἐκάστην ἐσπέραν μοι παρέχετε διὰ τῆς μουσικῆς, ἢν μετὰ τόσης χάριτος καὶ τόσου πάθους ἐκτελεῖτε. Ἐν τῇ αἰθούσῃ δὲν μοι παρουσιάσθη εὐκαιρία πρὸς τοῦτο, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μείνω τόσον πολὺ ὀφειλέτης ὑμῶν.»

Προσέκλινεν ὀλίγον τὴν κεφαλὴν μετὰ ψυχρότητος καὶ ἐξηκολούθησε βαδίζουσα μετὰ αὐτὸ βῆμα. Ἐγὼ τὴν ἠκολούθησα καὶ ἐβάδιζον ἥδη πλυσίον τῆς.

«Ἄνταμείβετε, ἀπεκρίθη, τοὺς εὐτελεῖς μου κόπους μετὰ τόσης γενναιότητος, ὥστε δὲν δύναται νὰ γείνη λόγος περὶ ὀφειλῆς. Θαυμάζω μόνον, πῶς δὲν βαρύνεσθε τὴν τέχνην μου, ἐνῶ βεβαίως εἴσθε συνειδησμένοι ν' ἀκούητε καλλιτέραν μουσικὴν καὶ δύνασθε εὐκόλως ν' ἀπολαύσητε τοιαύτης.»

Ἀντέλεξα μετὰ ζωηρότητος καὶ τῆ εἶπον τόσους εἰλικρινεῖς ἐπαίνους διὰ τὴν καθρότητα τῶν ἤχων καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως, ὥστε ταχύνει ἤθελε κολακευθῆ.

Ἐμειδίασεν ἄνευ συστολῆς.

Ἐγνωρίζω, ἀπεκρίθη μετ' ἠχηρᾶς φωνῆς, οἶαν οὐδέποτε ἤκουσα, ὅτι τιμᾶτε λίαν τὸ παιζιμόν μου. Τὸ καλλίτερον μέρος τῶν ἐπαίνων ἀνήκει εἰς τὸ ὄργανον.» Ἦγειρεν ὀλίγον τὸ κιβώτιον. «Εἶνε βιολίον τῆς Κρεμόνης, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἤχησεν ὑπὸ ἄλλην χεῖρα καὶ ἐνεθουσίασεν ἄλλο κοινόν, μετὰξὺ τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο μᾶλλον ἡ θέσις ὑμῶν, παρὰ μετὰξὺ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων παίζω ἐγὼ ἀντὶ ὀλίγων χαλκῶν νομισμάτων.»

«Μοι ἐπιτρέπετε νὰ βραστάσω ἐγὼ τὸ βῆμα αὐτό;» ἠρώτησα εὐγενῶς, τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸ κιβώτιον.

Μὲ παρητήρησεν ἐντρομος. «Ἀλλὰ, κύριε...»

«Ἦθελον ν' ἀποκτήσω τὸ δικαίωμα νὰ σῆς συνοδεύσω ὀλίγον, καὶ βλέπετε, ὅτι δὲν φέρω οὐδὲ τὸ βῆμα ἀβιδίου.»

Ἐσφιγγε τὸ κιβώτιον ὑπὸ τὸν βραχίονα. «Ἀλλὰ διατὶ θέλετε νὰ με συνοδεύσητε; ἠρώτησεν ἡσύχως ἑὺρίσκω μὴν τὸν δρόμον.»

Τῆ εἶπον καθαρώς, ὅτι ὅλη αὐτῆς ἡ ἐμφάνισις μοι ἐνεπνεύσεν ἀσύνηθες ἐνδιαφέρον καὶ ὅτι ἤθελε μοι προξενήσει μεγάλην εὐχαρίστησιν ἢ γνωριμίαν τῆς. «Θαυμάζετε, συνεπέραν, βλέπousά με μετὰξὺ τῶν τακτικῶν ὑμῶν ἀκροατῶν.—Μὲ περισσότερον δίκαιον ἠδυνάμην νὰ θαυμάσω ἐγὼ, εὐρίσκω ὑμᾶς ἐνώπιον τοιούτων ἀκροατῶν διότι ἀναμφισβόλως δὲν ἤθελε λείψει ἡ θερμότης ἀναγνωρίσεως καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐκλεκτοτέρου ἀκροατηρίου διὰ νέαν κυρίαν τοιαύτης ὠραιότητος καὶ τοιαύτης τέχνης.»

Δὲν ἐπρεπε νὰ ἐμιλήσω περὶ ὠραιότητος αὐτὸ τὴν εὐψύχωναν. Ἦμεθα τότε ὑπὸ φανόν καὶ εἶδον σαρκαστικὴν τοῦ ὠραίου αὐτῆς στόματος ἑκφρασιν. Μετὰ τινά βήματα ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ μέλανος πέπλου. Δὲν ἀπεκρίθη δὲ λέξιν καὶ ἐφαίνετο περιμένουσα ν' ἀπομακρυνθῆ. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως εἶχον κατὰ νοῦν, καὶ τὴν ἠκολούθησα διὰ τοῦ πρανοῦς τοῦ φρουρίου πρὸς τὸ προάστειον, πρὸς τὸ ὁποῖον διευθύνετο γοργῶ τῶ βήματι.

Τῆ ἐλάλησα καὶ πάλιν περὶ τοῦ βιολίου, περὶ οὐδετέρου οὕτως εἰπεῖν ἀντικειμένου, ἐπῆνεσα τὴν μελωδικὴν καὶ συγχρόνως δυνατὴν αὐτοῦ φωνὴν καὶ ἠρώτησα, πῶς ἀπέκτησε τὸ ὠραῖον τοῦτο ὄργανον, τὸ ὁποῖον θὰ εἶχε μεγάλην ἀξίαν διὰ πάντα εἰδήμονα.

Τὴν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συνδιάλεξιν ἐδέχθη εὐχαρίστως.

«Τὸ βιολίον εἶναι πατρικὴ μου κληρονομία, ἀπεκρίθη πάλιν μετὰ θάρρους, ἢ μόνη μου κληρονομία, πρέπει νὰ προσθήσω. Ὁ πατὴρ μου ἦτο μουσικὸς ἐνὸς τῶν μικρῶν ἡγεμόνων, τῶν ὁποίων εὐπορεῖ ἡ πατρίς μου—ἡ δυστυχῆς πατρίς μου. Αὐτὸς δὲ τὸ ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς του, γνωστοῦ κατασκευαστοῦ βιολίων ἐν Κρεμόνῃ τοῦτο δὲ ἦτο τὸ καλλίτερον αὐτοῦ ἔργον.»

«Ἀνήκετε λοιπὸν εἰς οἰκογένειαν καλλιτεχνῶν. Οὐ μόνον τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη εἶναι κληρονομική.»

Ἐνευσεν ὀλίγον. «Ἴσως, κύριε, ἐὰν ὑπὸ τὴν λέξιν τέχνη ἐννοεῖτε τὴν φυσικὴν ἰκανότητα τοῦ ἐκφράζεσθαι διὰ τῆς μουσικῆς. Δυστυχῶς ὀλίγα ἐδιδάχθη. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ γείνη διδάσκαλός μου ὁ πατὴρ μου...»

«Δὲν ἦτο τοῦτο δυνατόν;»

«Τὸν ἀπόλασε ἐνωρίς, λίαν ἐνωρίς. Ὁ, ἦτο ἄριστος καὶ ἀληθῆς καλλιτέχνης καὶ ὑπῆρξε καιρὸς, καθ' ὃν δὲν ἠδύνατο νὰ ᾄδει ἀπὸν ἀπὸ καμμίαν τῆς αὐτῆς συναυλίαν» πολλάκις δὲ μόνος αὐτὸς προσεκαλεῖτο ἐξ ὄλων τῶν μουσικῶν τοῦ αὐλικῶ θιάσου. Τότε δὲν εἶχον γεννηθῆ εἰσέτι. Ἐγὼ τὸν ἐνθυμοῦμαι μόνον ἀσθενῆ καὶ

καταβεβλημένον ἄνδρα, τοῦ ὁποίου ἡ χεῖρ ἔπρεπε, ὅταν ἐκίνοι τὸ τόξον. Ἦτο τριακοντούτης μόλις, ὅταν ἀπέθανε, καὶ ἀπέθανεν ἐπαίτης.»

«Ἀλλὰ πῶς ἦτο τοῦτο δυνατόν;» ἠρώτησα μετὰ συμπαιθείας.

Ἐστρεψε πρὸς στιγμὴν τὸ πρόσωπον πρὸς ἐμὲ καὶ εἶδον ἀστράπτοντα τὸν ὀφθαλμὸν ὑπὸ τὸν πέπλον. Δὲν ἀπεκρίθη, ἀλλ' ἐκράτει τὸ λεπτὸν κάλυμμα μετὰξὺ τῶν χειλέων, ὡς ἂν ἤθελε νὰ κλείσῃ τὸ στόμα.—Ἡ γραῖα ἐστέναξεν.

«Καὶ ἡ μήτηρ ὑμῶν;» ἠρώτησα πάλιν.

Ἡ Ἀγγελικὴ ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν καὶ εἰσώπησεν.

Εἶχον προχωρήσει ἐν τῇ μακρᾷ ὁδῷ. Αἱ οἰκίαι ἐκεῖ ἦσαν μικρότεροι καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ αὐτῶν ἐξοχικώτεροι. Ἐν θέσει, ὅπου πλάγιος δρομίσκος διέσχισε τὴν ὁδόν, ἐσταμάτησεν.

«Μακρότερον δὲν δύνασθε νὰ με ἀκολουθήσητε», εἶπεν ἀποφασιστικῶς.

«Διατὶ ὄχι μέχρι τῆς κατοικίας ὑμῶν;»

«Οὕτω τὸ θέλω, κύριε, καὶ μὴ ζητεῖτε διατὶ.»

«Ἄλλ' ἐὰν σᾶς θεσπιάσω...»

«Σᾶς παρακαλῶ, κύριε, ἐπιστρέψατε ἄλλως θὰ με ἀναγκάσητε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰμαι κουρασμένη.» Ἦγειρε τὸν πέπλον καὶ με προσέβλεψε μετὰ βλέμματος ἰκετευτικοῦ.

Τῆ ἔτεινα τὴν χεῖρα, τὴν ὁποίαν μόλις ἤγχισε διὰ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων. «Τώρα ἀπέλθετε, εἶπε καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν γραῖαν.—Ἐλθε Βαρβάρα.»

Δὲν ἐτόλμησα νὰ παρακούσω ἢ νὰ τὴν ἀναγκάσω νὰ δεχθῆ τὴν συνοδείαν μου.

Αἱ δύο γυναῖκες ἔγειναν μετ' ὀλίγον ἄφαντοι ἐν τῷ σκοτεινῷ δρομίσκῳ, ἐγὼ δὲ ἐπέστρεψα ἀργῶ βήματι καὶ σκεπτικῶς εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη διέλθει.

Ἐννοεῖτε, ὅτι τὴν ἐπομένην ἐσπέραν ἤμην πάλιν ὁ ζωηρότερος θαυμαστής τῆς ὠραίας τεχνιτοῦς καὶ ὁ ἀκόλουθος αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν. Ἐν τούτοις ἐν τέταρτον τοῦλάχιστον τῆς ὥρας ἐπρεπε τὴν φωνὴν ταύτην νὰ περιμείνω παρὰ τὴν μικρὰν θύραν δὲν κατάρθωσεν ὅμως διὰ τῆς βραδύτητος νὰ με ἀπελπίση, οὐδ' ἐφαίνετο δυσηρεστημένη διὰ τοῦτο. Μὲ ἀπεχαιρέτησε πάλιν κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν, τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καθ' ὅλας τὰς ἐπομένας ἐσπέρας. Οὐδέμια παρακλήσις μου ἴσχυσε νὰ τὴν πείσῃ νὰ δεχθῆ τὴν συνοδείαν μου μέχρι τῆς κατοικίας τῆς.

Ἄλλα τοῦλάχιστον κατάρθωσα μετὰ τινά χρόνον νὰ λάβω τὴν ἀδειαν ὅπως βαστάζω ἐγὼ τὸ κιβώτιον μετὰ τοῦ βιολίου, δι' ὃ μ' ἔθλιβε φιλικῶς τὴν χεῖρα κατὰ τὸν ἀποχαριτε-

σμέν. Ἐνίοτε ὅταν ἐποιεῖεν ἐν ἐξ ἐκείνων τῶν μελαγχολικῶν ἐθνικῶν ἀσμάτων, τὰ ὅποια ἐγνώριζεν ὅτι ἤκουον εὐχαρίστως, ἐρρίπτε πρὸς ἐμὲ ταχὺ βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἐκλινον νὰ θεωρῶ τρυφερόν, ἐσπέραν δὲ τινά ἀναγκασθεῖσα ἔνεκα τροχῆς νὰ τεθῆ ὑπὸ τὸ ἀλεξιβρόχιόν μου, ἐλαβε τὸν βραχίονά μου καὶ δὲν ἀπέσυρε τὴν χεῖρα, ὄτε ἔθεσα τὴν ἰδικήν μου ἐπ' αὐτῆς... Δυστυχῶς δὲν ἔβρεχε καθ' ἐκάστην, ἀλλὰ προῖόντος τοῦ χρόνου μοι ἐπέτρεπε καὶ ἐν εὐδίῳ καιρῷ τοιαύτας θωπεσίας.

Τότε δὲ παρακληθεῖσα, μοι διηγήθη καὶ τινὰ ἐκ τοῦ βίου τῆς, τὰ ὅποια ἦσαν ἄρκετὰ λυπηρά. Τὸν πατέρα τῆς, ὠραιότατον ἄνδρα, ἐρωτεύθη «πριγκίπισσα» συγγενῆς τοῦ ἡγεμόνος, ὅφ' ὃν ἐκεῖνος ὑπηρετεῖ ὡς αὐλικὸς μουσικός. Οὗτος τὴν ἠγάπα μὲ ὅλον τὸ αἶσθημα, τοῦ ὁποίου εἶναι ἐπιδεικτικὴ ψυχὴ καλλιτέχνου, ἐκείνη δὲ τὸν ἠγάπησε μὲ τὸ πάθος Ἰταλίδος. Ἰερεὺς ἀντὶ πλουσίας ἀμοιβῆς ἐτέλεσε τὸν γάμον, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐτηρήθησαν ὅλοι οἱ τύποι. Ἡσχέσις ἔμεινε ἐπὶ τινά καιρὸν μουσικῆ, μέχρι οὗ αἱ συνέπειαι αὐτοῦ προεκάλεσαν ἀπελπιτικὴν ἀπόφασιν. Ἡ ἄρνησις τῶν συγγενῶν ἦτο βεβαία ὅταν προποτιμάσθῃ ἡ φυγὴ. Ἦδη εἶχον παραγγελθῆ οἱ ἵπποι, οἱ δὲ πολῦτιμοὶ λίθοι τῆς εὐγενοῦς κυρίας εἶχον κρυθῆ ἐντὸς τῆς ἐσθῆτος, ὄτε ἡ φυγὴ ἐματαιώθη ἔνεκεν ἀπροόπτου κωλύματος. Ὁ ἡγεμὸν, μαθὼν τὸ συμβάν, ἐξεμάνη ἐναντίον τῆς ἐπιλήσμονος συγγενοῦς, ἐναντίον τοῦ ἀλαζόνος θεράποντος. Οἱ σύζυγοι ἀπεχωρίσθησαν διὰ τῆς βίας. Ἡ πτωχὴ ἡγεμονίς ἐκλείσθη ἐντὸς ἀποκέντρου μοναστηρίου, τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἔμαθεν ὁ μουσικὸς τὸ ὄνομα. Ἐκεῖ ἐγέννησε τέκνον, τὸ ὁποῖον ἐχώρισαν βραβάρως ἀπὸ τῆς μητρὸς, παρέδωκαν ὅμως εἰς τὸν ἀτυχῆ πατέρα, ἀτίμως ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας διωχθέντα, ἀφού δι' ὄρκου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑπεσχέθη νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς τὸ κράτος ἐκεῖνο. Ἡ θλίψις ἐμάρανε τὴν πιστὴν καρδίαν τοῦ τοῦ λοιποῦ οὔτε θέλησιν εἶχεν οὔτε δύναμιν ἢ θέα τοῦ παιδιοῦ τῷ ὑπενθύμιζε διαρκῶς τὴν ὠραίαν γυναῖκα, ἥτις πρὸς ἐξίλασμον τοῦ ἀγνοῦ αὐτῆς ἔρωτος διῆγε βίον ἔρημον ἐντὸς μοναχικοῦ κελλίου. Τέλος ὑπέπεσεν εἰς μελαγχολίαν, πρόδρομον ἠλιθιότητος, ὥστε ἦτο εὐτόχημα, ὄτε ὁ θάνατος ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς βασάνους του.

Τὸ τέκνον τοῦ δυστυχοῦς αὐτοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης γυναικὸς ἦτο ἡ Ἀγγελικὴ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς παρελήφθη ὑπὸ ἱερέων. Ἐλάμβανεν ἐντὸς μοναστηρίου τροφὴν καὶ τὴν στοιχειωδέστεραν ἀγωγὴν. Ὅτε προέβη ἡ ηλικία τῆς, ἐγένοντο προσπάθειαι νὰ πεισθῆ ὑπὲρ τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὅπως θεαρέστως βιοῦσα κατορθώσῃ νὰ λησμονηθῆ ἐν τῷ

οὐρανῷ τὸ ἀμάχημα τῶν γονέων. Ἀλλ' ἐφοβείτο τὸν τάφον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσηπάθουν νὰ τὴν κλείσωσι ζῶσαν. Ὅλη αὐτῆς ἡ ἀγάπη ἐστράφη πρὸς τὸ βιολίον τοῦ πατρὸς, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει μεθ' ἑαυτῆς καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγυμνάζετο ὑπὸ τὴν ἀνεπαρκῆ καλοῦ τινὸς μοναχοῦ διδασκαλίαν.

Ὁ μοναχὸς οὗτος, ὅστις καὶ αὐτὸς ἴσως δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς τύχης του, τῆ ἑλεγεν, ὅτι εἶχε κλίσει πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ κερδίζῃ τὸν ἄρτον τῆς δια τοῦ βιολίου. Κατὰ συνέπειαν ἠναντιώθη ἐπιμόνως νὰ δώσῃ τὸν ὄρκον καὶ νὰ λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἀποπέμψωσιν ἐκ τοῦ μοναστηρίου, καὶ τότε ἤρχισε θαρράλειως τὴν διὰ τοῦ ἀγνώστου κόσμου πορείαν.

Ἐν τῇ ἡγεμονικῇ αὐτῇ δὲν εἶχεν ἐντελῶς λησμονηθῆ. Ἐξῆς ἐκεῖ μία ἀδελφὴ τῆς μητρὸς τῆς, φιλόνητος κυρία, ἣτις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξήτει κρυφίως πληροφορίας διὰ τῶν ὑπηρετῶν περὶ αὐτῆς, προσφέρουσα συνδρομὴν τινα ὡσαύτως. Ἀλλ' ἡ Ἀγγελικὴ ἦτο λίαν ὑπερήφανος καὶ δὲν ἐδέχθη. Ὁσαύτως καταχρῶμενοι τῆς δυστυχίας τῆς δι' ἐπανειλημμένων ἀποπειρῶν ἐξήτουν νὰ πείσωσιν αὐτὴν νὰ δεχθῆ τὸν πέπλον τὴν ἐδεδαίου, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ τὴν μουσικὴν. Ἐσκέφθη τότε, ὅτι ἠδύνατο ἴσως διὰ τῆς μουσικῆς νὰ καταστήσῃ ἰλαροτέρως τὰς λυπηρὰς ἡμέρας τῆς μητρὸς τῆς καὶ ἐπέβαλε τὸν ὄρκον νὰ τῇ ἐπιτραπῆ, ἵνα συμμερισθῇ μετ' αὐτῆς τὸ μοναστήριον καὶ τὸ κελλίον. Ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ, καὶ τότε ἐγκατέλιπεν ἡ Ἀγγελικὴ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς τῆς, ἵνα ἀποφύγῃ νέας ἀποπειράς, ἵνα ζητήσῃ τὸν ἄρτον ἐν ξένη γῆ. Ἡ γραία ὑπηρετὴς τῆς μητρὸς αὐτῆς, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ τὴν συνδράμῃ κατὰ τὴν φυγὴν καὶ εἶχεν ἕνεκα τούτου ἀπολέσει τὴν θέσιν αὐτῆς; παρὰ τῇ αὐτῇ, τὴν συνώδευεν.

Οὐδὲν ἔμαθον περὶ τῶν ἄλλων συμβάντων κατὰ τὴν ἀκνηθῶδη αὐτῆς περιήγησιν καὶ ἔπειτα ἐν Βιέννῃ, ὅπου ἦδη πρὸ δύο ἐτῶν διέμενον. Ἐφαινότο ἀποφεύγουσα τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐρωτήσεις μου.

«Διηλθὸν λίαν ὀλιγοῦς τὸν καιρὸν αὐτὸν, μοὶ εἶπέ ποτε, καὶ πολλὰκις ἐσκέφθην, ἐάν δὲν ἦτο προτιμώτερον ν' ἀρνηθῶ τὸν κόσμον, πρὶν τὸν γνωρίσω, παρηγορούσα τὰς ἀδελφὰς ἐν τῷ μοναστηρίῳ διὰ τοῦ βιολίου μου. ὦ! πόσον κακὸς εἶναι ὁ κόσμος! Καὶ ὅταν τις ἦναι πτωχὸς καὶ ἄπειρος...! Δι' ἐμὲ δὲν ὑπάρχει πλέον βοήθεια. Ὅ,τι εἶμαι εἶμαι. Οὐδὲν δύναται νὰ με βοηθήσῃ.»

Τοῦτο ἦτο λίαν ἀπελπιστικὸν καὶ πρὸς τοὺς λόγους τούτους ἤρμοζεν ἀκριβῶς ὁ μελαγχολικὸς χαρακτήρ, ὁ ὁποῖος τὸσον βαθέως εἶχεν ἐντυπωθῆ ἐπὶ τοῦ ὠραίου αὐτῆς προσώπου. Ἐ-

γὰ ὁμοῦ δὲν ἠθελον νὰ πεισθῶ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε βοήθεια δι' αὐτὴν, ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὴν βοηθήσῃ. Μήπως ἐγὼ αὐτὸς δὲν εἶχον τὴν διακαεστέραν ἐπιθυμίαν νὰ καταστῶ ὁ μέλλων νὰ συνδράμῃ αὐτὴν φίλος;

Φίλος!—Ναί, ἐννοεῖται καὶ τοῦτο. Ἀλλὰ αἰσθημα φιλίας δὲν ἦτο τὸ διακαῖον τὴν καρδίαν μου, φλογερότερον καθιστάμενον ἡμέρα τῆ ἡμέρα. Τοιοῦτον αἰσθημα φιλίας ἠθελον θεωρεῖ τότε ὡς αἰσθημα ψυχρὸν, ἐπαρκὲς μόνον εἰς ἄγαμον γέροντα μὲ ἀποτερωμένην καρδίαν καὶ φαλακρὰν κεφαλὴν. Γυνὴ τόσῳ νέῃ, τόσον ὠραία καὶ τόσον ἀξίερατος! καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος ζωηρὸς, θιασώτης τῆς εὐζωίας, νέος ἐπιδεικτικὸς παντὸς ὑψηλοῦ αἰσθήματος! Ὅχι! τὸ αἰσθημα μου ἦτο πᾶν ἄλλο ἢ φιλία, πᾶν ἄλλο ἢ φιλοφροσύνη. Ἡ καρδίαν μου ἔως τότε εἶχε μείνει ἐλευθέρῃ, ὅσον καὶ ἂν ὑπέπεσαν εἰς πειρασμόν—ἠρώμην πρῶτον φορὰν, ἐάν ὅ,τι πλεῖστον τῆς ἀξιεράτου ταύτης γυναικὸς ἠσθάνομην ἦτο ἔρωσις—καὶ βεβαίως ἦτο ἔρωσις.

Ὁμολογῶ ὅτι ὀλίγον ἐβασάνισον τὴν κεφαλὴν μου, τί ἠθελε συμβῆ, ἂν καὶ ἡ Ἀγγελικὴ μὲ ἠγάπα. Ἀμα ἐβεβαίωθην περὶ τοῦ αἰσθηματος μου, ἡ μόνη μου προσπάθεια καὶ ἐνέργεια ἦτο νὰ βεβαιώσω καὶ αὐτὴν περὶ τῆς κλίσεώς μου καὶ νὰ κατακτήσω τὴν καρδίαν τῆς. Ἐφαινότο ἐνδομύχως χαίρουσα διὰ τὰ εὐκρινῆ δειγμάτων τῆς ἀγάπης μου, μὲ ἐκράτησεν ὁμοῦ ἐν μεμετρημένῃ ἀποστάσει, ὅπερ ἠῤῥξαν ἐτι μᾶλλον τὸ πάθος μου.

Αἱ ἐνέργειά μου ἐγένοντο μετὰ πλειοτέρας θερμότητος, ἐξήτουν πάντοτε βιαϊότερον μικρὰν συνέντευξιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς ἢ ἐν τρίτῳ τόπῳ. Ἡπειλοῦν, ὅτι δὲν θὰ ὑπήκουον πλέον, ὅτι ἠθελον τὴν ἀκολουθήσῃ παρὰ τὴν θέλησίν τῆς.

«Ἀδύνατον», ἀπεκρίνετο σοβαρῶς καὶ μὲ βλέμμα ἰκετευτικόν, τὸ ὁποῖον μὲ συνεκίει μέχρι καρδίας.

«Δὲν μὲ ἀγαπᾷς», τῇ ἔλεγον παραπονούμενος. «Ἐπειδὴ σὰς ἀγαπῶ ὡς οὐδένα ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν δύναται νὰ γείνη, πρέπει νὰ τὸ πιστεύσῃτε.»

Ἦπήκουσα ἀκόμη αὐτὴν τὴν φορὰν, ἀλλὰ μόνον μέχρι τῆς ἐπομένης ἐσπέρας. Τότε ὁμοῦ ἐξετέλεσε τὴν ἀπειλήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκφέρει ἐν ἀρχῇ τῆς γνωριμίας ἡμῶν. Ἐπείστρεψε πάλιν εἰς τὸ ἄστυ καὶ με ἠνάγκασε νὰ τὴν ἀκολουθῆσω. Ἐπρεπε δὲ, ἂν δὲν ἠθελον νὰ ἀπολέσω πᾶσαν ἐλπίδα, νὰ τῇ ὑποσχεθῶ, ὅτι θὰ μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν μου. Μὲ συνώδευε μετὰ τῆς γραίας ἔως ἐκεῖ καὶ περιέμενον ἔξω, μέχρις οὐ ἐκλείσῃ τὴν θύραν ὀπισθὲν μου.

Ὅτε τὴν ἐπομένην ἐσπέραν δυσηρεστημένος εἰσῆλθον μίαν ὥραν ἀργότερον τῆς συνήθους εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ξενοδοχείου, δὲν τὴν εὗρον ἐκεῖ, καὶ τότε βίγος μὲ κατέλαβεν. Ἄντ' αὐτῆς

ἐπαίξε τυφλὸς τις ἐπὶ μεγάλου τινὸς ὄργανου, οἱ δὲ θαμνοὶ δὲν ἐφαίνοντο δυσηρεστημένοι διὰ τὴν ποικιλίαν.

Ὁ ξενοδόχος μοὶ εἶπεν, ὅτι ἡ ὠραία Ἀγγελικὴ ἐμήνυσεν, ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ πλέον, καὶ ὅτι ἐβρίθη ἤδη καὶ ἀντικαταστάτης. Ἐξῆλθον σχεδὸν παράφρων.

Ἐτρεξα ἀπὸ καφενεῖου εἰς καφεναῖον, ἀκροαζόμενος εἰς ὅλα τὰ παράθυρα, ὅπου ἤκουον μουσικὴν, ἀλλὰ ματαίως. Εἰς μάτην δὲ ἔμενον ἐπὶ ὥρας πλεῖστον τῆς γνωστῆς γωνίας, ὅπου συνήθως μὲ ἀπεχαιρέτα. Θὰ ἔμενουν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ ἤλλαξε δρόμον. Ἀλλὰ δὲν ἠσύχασα καθ' ἑκάστην ἀνεύον τὰς προσπάθειάς μου πῶς νὰ τὴν εὗρω, πεπεισμένος, ὅτι ἡ ἀνάγκη δὲν ἠθελε τῇ ἐπιτρέψῃ ἐπὶ πολὺ νὰ μείνῃ ἄεργος, καὶ δὲν ἐλανθάζομην.

Ὅταν τὴν ἐπανεῖδον, τὴν ἐπέπληξα μὲ τὰς τρυφερώτερας ἐκφράσεις. Ἀνεπνευσεν ἐκ θαθέων ὡς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος καταδιωκόμενος ἐτρεξε μέχρις ἐντελοῦς ἐξαντλήσεως «Διατί μὲ καταδιώκετε ἀπαύστως, ἠρώτησε μὲ τρέμουσαν φωνήν; δὲν βλέπετε, ὅτι πρὸς τὸ καλὸν σὰς κερύττωμαι; Τί περιμένετε ἀπὸ ἐμὲ; Τί δύναμαι νὰ ἦμαι δι' ὑμᾶς; Δὲν με γνωρίζετε.»

Τὴν ἀπόκρισίν μου εἶναι περιττὸν νὰ διηγηθῶ. Ἡ γλῶσσα τοῦ πάθους εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφερον μόνον λέξεις ἠσθάνομην ὅ,τι ἔλεγον. Τῇ εἶπον, ὅτι τὴν ἠγάπων περισσότερο παρὰ τὴν ζωὴν μου τῇ εἶπον, ὅτι...

Ὅχι! Δὲν τὰ εἶπον τότε, ἀλλὰ μετὰ τινὰς ἡμέρας, ὅτε ἐπιμόνως μὲ ἀπέκρουε. Τῇ εἶπον, ὅτι φαίνεται παραγνωρίζουσα τὰς διαθέσεις μου τῇ εἶπον, ὅτι σπουδαίως τῇ προσφέρω τὴν χεῖρά μου.

Ἐξεπλάγη τὸ πρόσωπόν τῆς ἐγένετο ὠχρότατον λειποθυμία ἐφαινότο καταλαμβάνουσα αὐτὴν. Ἐλαβον τὴν χεῖρά τῆς καὶ τὴν εὗρον ψυχρὰν ὡς τὴν χιόνα. Ἐστηρίχθη βαρέως ἐπὶ τοῦ θραχίου μου καὶ ἐβάδιζεν οὕτω στιγμὰς τινὰς.

«Ἀδύνατον, φίλτατέ μου, εἶπεν ἔπειτα μετὰ θλίψεως; ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει, ἀδύνατον.» «Διατί, Ἀγγελικὴ; ἠρώτησα» φοβεῖσαι μήπως ὑπόσχομαί τι, ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ πράξω; Εἶμαι ἐλεύθερος καὶ δύναμαι νὰ λάβω πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν, τῆς ὁποίας ἔχω ἀνάγκην διὰ τὴν ἐνωσιν ταύτην. Οἱ γονεῖς μου ἀπέθανον δὲν ἔχω δὲ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν ἀπέναντι τῆς ἐπιλοΐπου οἰκογενείας μου. Εἶμαι εὐκατάστατος, αὐριον δὲ δύναμαι νὰ λάβω τὴν ἀρετὴν μου ὡς ἀξιωματικὸς. Τίποτε δὲν μὰς κωλύει νὰ γείνωμεν τὸσον εὐτυχεῖς, ὅσον δύναται νὰ μὰς καταστήσῃ ὁ ἔρωσις. Δεχθῆτε, καὶ εἰμεθα εὐτυχεῖς ἄνθρωποι.»

Ἐπετάχυνεν, ἐνῶ ἔλεγον ταῦτα, τὸ βῆμα,

ὡσεὶ ἐδιώκετο ὑπὸ τῶν λόγων μου εἶχε κύψει τὴν ὠραίαν κεφαλὴν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· αἱ μακρὰὶ βλεφαρίδες τῆς ἐπληροῦντο δακρύων, τὰ ὅποια ἤδη συμπακνούμενα ἐπιπτον, ὡς πίπτουσι μετὰ βροχὴν αἱ σταγόνες ἀπὸ τῶν φύλλων, ὅταν αἴφνης τὰ τρεῖσσι ὁ ἄνεμος.

«Θεὸς μου, εἶπεν, εἶναι ἀργά... Ἀλλὰ διατί νὰ ἦναι ἀργά! Ὅχι, ὄχι!—δὲν δύναμαι νὰ σὰς ἀπατήσω, ὄχι. Οὐδὲν δύναμαι νὰ ἦμαι διὰ σὰς,—οὐδὲν.»

«Ἀγγελικὴ!» ἀνερώνησα μετὰ παραπόνου.

Ἐβρίφη πρὸς ἐμὲ βλέμμα λυπηρὸν, τὸ ὁποῖον ἐσπάραξε τὴν καρδίαν μου.

«Διότι σὲ ἀγαπῶ παρὰ πολλὸν, ἀνέκραξε καὶ τοῦτο εἶναι ὁ τελευταῖός μου λόγος.»

Ἐβαδίζομεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ ὑπὸ λαμπρὰν πανσέληνον. Ἐκ τῆς θαθείας σκιᾶς, τὴν ὁποίαν ἐβρίπτον αἱ οἰκίαι, ἀνεφάνη μορφή τις, ἣτις μὲ ἐπλησίασεν. Ἡ Ἀγγελικὴ διὰ βιαίας κινήσεως ἀπεσπάρθη τοῦ θραχίου μου καὶ ἔτρεξε βήματά τινα. Ἐπειτα πεισθεῖσα ἴσως, ὅτι ἡ φυγὴ ἦτο ἀδύνατος, ἐστάθη καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν μορφήν ἐκείνην.

«Τί θέλεις;» ἠρώτησε μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ὁργῆς.

Ἐγὼ μακρόθεν διέκρινα ἐκ τοῦ βάθους τῆς ὑπὸ τῆς σελήνης φωτιζομένης ὁδοῦ τὴν σκιαγραφίαν κυρίου κομψῶς ἐνδεδυμένου. Ἐφερε τὸν πῖλον λοξῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐκράτει λεπτὸν βιβλίον εἰς τὴν χεῖρα. Τὰ ἄκρα τοῦ μυστακοῦ ἐφαίνοντο ἀμφοτέρωθεν τοῦ προσώπου. Ἀποῦ ταχέως ἐπλησίασεν, ἔμενον μὲν αἱ αὐταὶ γραμμαί, ἀλλ' ὁ μακρόθεν φαινόμενος κομψὸς μετεβλήθη εἰς βρακενδύτην.

Φαντασθῆτε ἄνθρωπον ἐνδυθέντα πρὸ ἔτους ἐν τῷ πρώτῳ καταστήματι τοῦ συρμού μετὰ κομψότητος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ἔκτοτε δὲ μὴ ἀλλάξαντα ἐνδυμα. Τὸ σχῆμα ἔμενον ἀλλὰ τὸ πᾶν εἶναι ἐφθαρμένον καὶ ἐσχισμένον τὰ τεμάχια μόλις συγκρατοῦνται ἐπὶ τοῦ σώματος. Πρὸς τοῦτο ἔφερε διόπτρας κρεμαμένας ἀπὸ μακρῶς ταινίας, τὴν βιβλίον, κίτρινα χειρόκτια καὶ τετριμμένον ἐρυθρὸν μεταξωτὸν λαϊμοδέτην, δεδεμένον ὁμοῦ μετὰ κομψότητος. Δὲν ἐνθυμούμαι νὰ εἰδὸν ποτε, πρὶν ἢ ἔπειτα, τοιαύτην ἐλεεινὴν εἰκόνα παρηκμακυίας ἀρχαίας κομψότητος.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ἐξάγων μετὰ χαριέντος κινήματος τὸν πῖλον ἐνώπιον τῆς Ἀγγελικῆς, ἐκλίνε χαιρετῶν. «Συγγνώμην, εἶπεν, ὅτι παρουσιάζομαι ἐδῶ ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐνόμιζον, ὅτι ἐπίσκεψις ἐν τῇ οἰκίᾳ σου θὰ σοὶ ἦτο ὀλιγότερον εὐάρεστος.»

«Ἰπεσχέθης...», ὑπέλαβε, καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἐξέλιπεν ἕνεκα τῆς ἐσωτερικῆς ταρχῆς.

«Ἰπεσχέθην, τέκνον μου, βεβαίως, καὶ βε-

βαίως ευχαρίστως θά εκράτουν τὸν λόγον μου. — Ευχαρίστως; Εἶναι ψεῦδος. — Ἄλλὰ κατὰ καθήκον, διότι ὑπεσχέθην νὰ μὴ παρουσιασθῶ πλέον ἐνώπιόν σου. » Ἐκίνησε τοὺς ὤμους θεωπεύων τὸν μύστακα διὰ τοῦ ἄκρου τῆς βλάβου. « Πταίω ἐγώ, ἐὰν αἱ περιστάσεις εἶναι ἰσχυρότεραι τῆς θελήσεώς μου; Εὐρίσκομαι δυστυχῶς ἐν τῇ ὀδυνῇ θέσει νὰ ζητήσω τὴν συνδρομὴν φίλης, ἥτις ὡς παρατηρῶ, — ἔθεσε τὰς διόπτρας ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ με περητήρησε μὲ αὐθαγες βλέμματα — ἥτις φαίνεται πολὺ καλῶς τοποθετημένη. Λάβε τὴν καλωσύνην νὰ με παρουσιάσης. »

Ἡ Ἀγγελικὴ δὲν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν αἰτησὶν ταύτην. « Τί ζητεῖς ἀπὸ ἐμέ; » ἤρωτησε περιφρονητικῶς.

Ὁ ξένος ἐμειδίασε καὶ ἔδειξε σειρὰν λαμπρῶν ὀδόντων. « Χρήματα, τέκνον μου, χρήματα, τί ἄλλο παρὰ χρήματα; Μικρόν τι ποσόν, διὰ νὰ οἰκονομηθῶ ἕως αὐριον, ὡς δάνειον ἐνοεῖται. Ἐὰν τυχὸν δὲν ἔχῃς, ὁ σύντροφός σου θεθαίως θά τὸ θεωρήσῃ ὡς εὐχαρίστησιν. . . »

« Σιώπα, ἄθλιε, τὸν διέκοψε δὲς Βαρβάρα, ὅσα ἔχομεν, ὅλα, τὸ θέλω, ὅλα καὶ τώρα ἄφες με. »

Ἄνεχώρησεν, ἐνῶ ἡ γραῖα ἐκένωσε μικρὸν βάλαντιον εἰς χεῖρας τοῦ κομφευσομένου. Τὴν ἠκολούθησα καὶ μετ' ὀλίγον τὴν ἔφθασα. Ἐκλαίει πικρῶς.

Ἄγγελικὴ, ἠρώτησα, ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος τολμᾷ. . . »

Μοὶ ἔνευσε νὰ μείνω ὀπίσω.

« Δὲν θέλεις νὰ μοι δώσης καμμίαν ἐξήγησιν, Ἀγγελικὴ; »

Ἠρνήθη διὰ νεύματος, χύνουσα πικρὰ δάκρυα.

« Ἄλλὰ τί νὰ ὑποθέσω; »

Τὸ χειρότερον, εἶπε, τὸ χειρότερον. Σὰς ἐξορκίζω εἰς ὅλους τοὺς ἀγίους, μὴ με ἐρωτᾶτε περισσότερο. »

« Θέλω νὰ μάθω, Ἀγγελικὴ. . . »

« Τί πλέον θέλετε νὰ μάθητε; τὸ πᾶν ἐτελείωσε μεταξὺ ἡμῶν. Οὐδὲν ἐξ ὧσων ἠλπίζον, ἔχει, οὐδὲν, οὐδὲν πλέον μᾶς μένει. Ὑγιαίνετε καὶ ἀφήσατε νὰ φέρω ἐγὼ μόνη τὸ θᾶρος τῆς ἐμαρμένης μου. Πηγαίνετε, κύριε, πηγαίνετε, καὶ ἐὰν δὲν θέλετε νὰ καταστῆτε ἄξιος περιφρονήσεως, μὴ με ἀναζητεῖτε πλέον. » Ἦρπασεν ἐκ τῶν χειρῶν μου τὸ κιβώτιον μετὰ τοῦ βιολίου καὶ ἀπεμακρύνθη ταχέϊ θήματα.

Εἶχον τὴν ἀβεβαίαν, ἀλλὰ τὴν θέλησίν μου κυριεύουσαν συναίσθησιν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὀπισθοχωρήσω, ὅτι πράγματι τὸ πᾶν ἐτελείωσε μεταξὺ ἡμῶν. Ἐστάθην μίαν στιγμὴν, προσήλωσα τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς γῆς, δάκνων τὰ χεῖλιά μου. Ἡ γραῖα Βαρβάρα διήλθε πλησίον μου τὴν ἐκάλεσα, ἀλλ' ἄφωσος ὡς πάντοτε ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον τῆς. Ἡδυνάτου ἐντελῶς ὄ-

πως τὴν ἀναγκάσω νὰ μοι δώσῃ ἐξηγήσεις.

Τέλος ἐπέστρεψα πρὸς τὴν πόλιν κλονομένου ὡς ἄνθρωπος ἐγειρόμενος ἀποτόμως τοῦ ὑπνου. Ἄλλὰ μετὰ τινα θήματα μ' ἐπλησίασεν ὁ ἀπαίσιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος· μοὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά του, ὄνομα ἀριστοκρατικῆς πολωνικῆς οἰκογενείας, καὶ προσέθεσε ἀμέσως: « Βλέπετε, πῶς ἔμπορεῖ νὰ καταστήσῃ ἄνθρωπος ὑψηλῆς τάξεως, ὅταν τῷ λείπουν τὰ μέσα. Γνωρίζω ποῖος εἴσθε ἔλαβον περὶ τούτου πληροφορίας. Λυπούμαι, διότι δὲν ἤλθετε ἐτηνὰ πρότερον εἰς Βιέννην ἢ θέλομεν συναντηθῆ ἀναμφισβότως ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν ἐπισημοτέρων οἰκῶν. Ἐπαίζον τότε σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐξώδευσα ἀρκετὰ μεγάλην περιουσίαν κατὰ τὸν εὐγενέστερον τρόπον. Μὴ με θεωρεῖτε ὁμῶς διὰ τοῦτο ἐπιπόλαιον. Εἶχον τὴν θεαϊότητα, ὅτι θὰ κληρονομήσω πλουσιώτατον θείον, γέροντα ἀγαθὸν καὶ ἀσθενῆ τὴν κράσιν. Πταίω ἐγώ, ἐὰν ἐρωτηθῆ χορεύτριαν, τὴν ἐνυμφεύθη καὶ ἔγραψεν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἅπασαν αὐτοῦ τὴν κολοσσαίαν περιουσίαν, καὶ ἐὰν ἔπειτα μοὶ ἔδειξεν ἐν ἀδίκῳ ἀγανακτήσει τὴν θύραν, ὅταν τῷ εἶπον, ὅτι μὲ ἔχει ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς σου; Ἀφοῦ ἀπέθανεν, εἶχον τὴν γενναϊότητα νὰ προσενέγκω τῇ κυρίᾳ θεῖα τὴν χεῖρά μου, ἂν καὶ ἐστὲναζον τότε ὑπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ ἐρωτός. Ὁ θεὸς μου ὁμῶς, ὁ ὁποῖος συνησθάνετο τὸ πρὸς με ἀμάρτημά του, τῇ εἶχεν ἐνσταλάξει τὴν πρὸς ἐμὲ ἀντιπάθειαν, ὥστε ὅλη ἡ ἐρασιμότης μου ἔπρεπε νὰ ναυαγήσῃ. Ἐδῶκε τὴν χεῖρά της εἰς τὸν μεγαλειότερον ἑχθρὸν μου, εἰς Σέρβον τινὰ ἡγεμονίσκον, ὁ ὁποῖος δὲν ἠδύνατο νὰ μοι συγχωρήσῃ, ὅτι τὸν εἶχον ὑποσκελίσαι παρὰ γνωστῇ τινὶ νέᾳ καὶ ὠραιότατῃ κυρίᾳ. »

Ταῦτα εἶπε νεύων τοὺς ὀφθαλμούς καὶ θεωπεύων τὸν μύστακα.

Ἄς μὴ ὀμιλήσωμεν περὶ τούτου. Δὲν θὰ προδώσω τίποτε. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι κατασπάλαξα μίαν περιουσίαν ἐλπίζων, ὅτι ἤθελον ἀποζημιωθῆ διὰ πλουσίας κληρονομίας, καὶ αἴφνης εὐρέθην ἐπαίτης. — Ναι, κύριε, ἐπαίτης μὲ ὅλας τὰς ἐξεις καὶ τὰς ἀνάγκας πλουσίου εὐπατρίδου, — ἐπαίτης ἐνδεδυμένος φράκον καὶ στιλπνὰ ὑποδήματα. Ἐγεῖνα χαρτοπαίκτης, οὐχὶ ἐκ πάθους θεθαίως.

Ἄλλὰ πῶς ἠδύνατο νὰ συντηρηθῆ τις ἐν τῇ θέσει μου, τηρῶν κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦλάχιστον τοὺς κανόνας τῆς ἐθιμοτυπίας; Δὲν θὰ ὑποβιβασθῶ ὁμολογῶν, ὅτι αἱ ὑποθέσεις μου εἴβανιν κακῶς. Ἐπαίζον ἐν μεγάλῃ γενναϊότητι, ἐπομένως κακῶς. Ὁ ἔχων ἀνάγκας καὶ μὴ θέλων νὰ καταστῆ κλέπτης, παίζει πάντοτε κακῶς. Θέλετε νὰ πεισθῆτε, κύριε, ὅτι παίζω κακῶς; Ἐκεῖ ὁ ἐρυθρὸς φανὸς φωτίζει καρνεῖον, ἐν τῷ ὀπίῳ εἶμαι γνωστός. Θέλετε; »

Ἀπεποιθήθη ὀργίλως καὶ μετὰ τρόπου δυναμένου νὰ τὸν διδάξῃ, ὅτι μοὶ ἔκαμνε πρότασιν αὐθάδη. Μ' ἐνόησεν ἀμέσως.

« Ὡ, μὴ ἐντρέπεσθε νὰ εἰσέλθῃτε μετ' ἐμοῦ, ἐθεθαίωσε μειδιῶν, ὁ ξενοδόχος μὲ γνωρίζει, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν οὐδεὶς εἶναι ἐκεῖ. Θὰ μᾶς ὀδηγήσωσιν εἰς ἰδιαιτέρον διαμέτιον, ἐν τῷ ὀπίῳ θὰ ἤμεθα μόνοι μετὰ φιάλης οὐγγυρικοῦ οἴνου, οἶον οὐδέποτε βεθαίως ἐγεύθητε δοκιμάσατε μόνον. Ἡ ἀπώλεια ὀλίγου χρυσίου δὲν πιστεύω νὰ σᾶς ἐνοχλήσῃ. »

« Δὲν παίζω, κύριε » ἀπήντησα ἀρνούμενος ὀριστικῶς.

« Τοῦτο σημαίνει, ὅτι δὲν παίζετε μετ' ἐμοῦ καλῶς; μὴ πιζίζωμεν λοιπόν. Ἄς πῶμεν ἐν ποτήριον τοῦ πράγματι ἐξαίρετου ἐκείνου οἴνου. Ὁ ξενοδόχος τὸν λαμβάνει κατ' εὐθείαν ἐκ τῆς πηγῆς. »

« Οὐτε πίνω, κύριε. »

« Ἄ, εἴσθε πράγματι πρότυπον εὐγενείας. Συγχαίρω τῇ ὠραίᾳ Ἀγγελικῇ. »

« Μὴ ἀναφέρετε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀνέραξα μετ' ὀργῆς. »

« Διατί; ἠρώτησε παίζων μὲ τὸ βραβδίον τοῦ εἶναι ὠραῖον καὶ πολὺ προσφιλὲς εἰς ἐμέ. — Εἶναι ὄνομα τόσον ἀξίεραστον, ὅσον ἀτυχῆς εἶναι ἡ νέα. Ἡ Ἀγγελικὴ εἶναι ἀξία. . . »

« Νὰ σιωπήσῃτε », ἀπεκρίθη.

« Ἴσως ἔχετε δίκαιον », εἶπεν αἴφνης σοβαρῶς καὶ μετὰ τινος μελαγχολίας. Πιστεύσατέ με, δὲν λυπούμαι τίποτε περισσότερον. — Ἄλλὰ τί γνωρίζετε ὑμεῖς περὶ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως; »

« Οὐδὲν, οὐδὲν », ἐθεθαίωσε ἀπομακρυνόμενος. Ἐλαβε τὸν βραχίονά μου. « Ἄς εἰσέλθωμεν μὴ παίζετε, μὴ πίνετε. Θὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν, ὡς πράγματι συνέβη. — Ἐὰν ὁ θεὸς μου δὲν μὲ ἀπεκλήρονεν. . . »

Ἄπεσυχ τὸν βραχίονά μου καὶ ἐστάθην ἐνώπιόν του εἰς θέσιν ἀπειλητικὴν. Ἐγνώριζον, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν θὰ ἐλάμβανον πληροφορίας περὶ παντὸς ὅ,τι εἶχεν ἀποσιωπήσει ἢ Ἀγγελικῇ, ὅ,τι ἐδικαιολόγει τὴν πρὸς ἐμὲ συμπεριφορὰν τῆς. Ἄλλ' ἦτο ἀντιπαθητικώτατον εἰς ἐμὲ ν' ἀκούω τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὀμιλοῦντα περὶ γυναικός, ἥτις πρὸ μιᾶς ἐτι ὥρας ἔθεωρεῖτο ὑπ' ἐμοῦ ἀγνή, καὶ ἥτις ἐτι καὶ νῦν δὲν ἀπεξενώθη τῆς ὀδυνῆως παλλομένης καρδίας μου.

« Ἀκόμη μίαν λέξιν, καὶ σᾶς ῥίπτω κατὰ γῆς. Δὲν ἐντρέπεσθε νὰ μεθύητε μὲ τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα ἐπητήσατε παρὰ πτωχῆς βιολιστρίας, καὶ δὲν θὰ αἰσχυνηθῆτε ἐπομένως νὰ εἴπητε καὶ πᾶν ψεῦδος, τὸ ὅποιον ἐγγίζει τὴν τιμὴν τῆς. Ἐὰν αἰσθάνεσθε ἑαυτὸν ἐνοχον, εἶναι αὐτὸ τὸ μέσον, διὰ τοῦ ὁποῖου δύνασθε νὰ ἐξαγνισθῆτε πλησίον αὐτῆς; Ἐὰν εἴχετε κόκκον φιλοτιμίας, ἠθέλετε ἐργασθῆ ὅλας; δυνά-

μεσιν, ἵνα ἀποφύγητε τὴν ταπεινώσιν νὰ δεχθῆτε παρ' αὐτῆς συνδρομὴν. »

Ἦψωσε τὴν κεφαλὴν. « Νὰ ἐργασθῶ! εἶπεν ἀρνητικῶς εἰσθε ἀπαίσιος. Νὰ ἐργασθῶ! Τί νὰ ἐργασθῶ; Ποῦ νὰ ἐργασθῶ, καὶ ἀντι ποῖας ἀμοιβῆς; Ἐὰν ἠδυνάμην νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπου οὐδεὶς μὲ γνωρίζει, τότε μάλιστα. Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο χρειάζονται χρήματα, καὶ περισσότερα παρ' ὅσα ἡ Ἀγγελικὴ ἠδύνατο νὰ εὔρη, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ ἐμέ. Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ἐργασία δι' ἐκπεπτωκότα εὐγενῆ. Τὸ χαρτοπαίγιον μόνον καὶ ἔπειτα ὁ οἶνος, διὰ ν' ἀπαλλαγῆ τις ἐπὶ τινὰς ὥρας πάσης φροντίδος. Ἐν Ἀμερικῇ ἠθέλεν εἰσθαι ἴσως ἀντάξιον τοῦ κόπου νὰ κατεργάζηται τις λίθους μὲ χεῖρας τραχείας. Ἄλλ' ἕως ἐκεῖ ὁ δρόμος εἶναι μακρός. — Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶ; ἐνοχλήσω περισσότερον, κύριε. Δὲν ἔχω δὲ ἀνάγκην σοφῶν συμβουλῶν. Χαίρετε! »

Ἐχαιρέτησε καὶ ἔγεινεν ἄφαντος ὑπὸ τὸν ἐρυθρὸν φανόν.

I. Μ.

Ἐστὰς συνέχισα.

Παραδειγμα φιλοπατρίδος ἀφροσύσεως. — Ὅτε ὁ ἐκ τῶν φιλικῶν Ἀριστείδης Παπάς, ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου πρὸς τὸν Μιλὸσπην, συνελήφθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἀστυνομίας, ἐγένετο αὐτόχειρ ἀφοῦ κατέστρεψε τὰ ἔγγραφα ὧν ἦτο κομιστής.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Καταγωγὴ, γλῶσσα καὶ ὄνομα τῶν Βλάχων.

Μεταξὺ τῶν λαῶν ἐκείνων, οἵτινες μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐμείναν ὑποκείμενοι ὑπὸ τὸ Ὄθωμανικὸν σκῆπτρον, τουτέστι τῶν Μολδαυῶν, Βουλγάρων, Σέρβων, Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων, ἀπάντων τούτων χριστιανικῶν λαῶν, εἶναι καὶ οἱ Βλάχοι.

Οἱ Βλάχοι, ὡς καὶ οἱ κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν συγγενεῖς Μολδαυοὶ, εἶναι ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Γετῶν καὶ Δάκων, λαῶν Θρακικοῦ γένους, ὅπερ ἦτο τὸ πολυπληθέστερον, κατὰ τὸν Ἠρόδοτον (Ε', 3), μετὰ τοὺς Ἰνδοὺς, κατοικησάντων ἐκεῖ ἐξ ἀπροσδιορίστων ἑκατονταετηρίδων. — Τὴν Θρακικὴν γλῶσσαν τῶν ἐπέκεινα τοῦ Ἰστρου Δάκων καὶ Γετῶν κατεπόντισεν ἡ Ῥωμαϊκὴ, ἀφοῦ ὁ Τραϊανὸς πολέμησας (101-107 ἐκ Χρ.) τοὺς λαοὺς τούτους κατέστρεψε καὶ ὑπέταξεν αὐτοὺς εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν σκῆπτρον. Ἀποικίαι Ῥωμαϊκαί, νόμοι Ῥωμαῖκοι καὶ κυβερνήσεις ἐξήλωσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν εἰς τὴν Δακίαν, ἀλλὰ δὲν ἐξήλειψαν τὴν φυσικὴν καὶ ἐγγώριον. Προσέλαβεν αὐτὴ πολλὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς γλῶσσης ὕλην, διετήρησεν ὁμῶς τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἰδικῆς τῆς, καὶ ἐν γένει κατὰ τοὺς τύπους καὶ τὴν σύνταξιν τῆς μετεχειρίσθη τὴν Θρακικὴν

της ιδιότητα του θ' ὅπερ εἶχεν ἀρχίσει πολύ πρότερον νὰ γίνεται εἰς τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰστρου λαοῦς.

Ὅλοι οὗτοι οἱ λαοί, οἱ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων δηλονότι κρατούμενοι, ὀνομάζονται κοινῶ ὀνόματι Βλάχοι. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τοῦ ὀνόματος τούτου ἐγένετο εἰς τοὺς Δάκους, ἔπειτα δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς ἐντεῦθεν τοῦ Ἰστρου λαοῦς. Τοὺς ὀνόμασαν δὲ οὕτως οἱ ἐν τῇ Τρηνσυλβανίᾳ κατοικοῦντες Γερμανοί, (ὡς ἔκριεν ἀνὴρ φιλόλογος καὶ σοφὸς πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν),¹ οἵτινες διὰ τὴν Ῥωμαϊζούσαν γλῶσσαν τῶν ὑπελάμβανον αὐτοὺς Ἰταλοῦς. Τούτους δὲ οἱ μεσημβρινοὶ Γερμανοὶ ὀνόμαζον Βάλλους ἐκ τῶν πλησιοχώρων τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες ὀνομάζοντο Βάλλοι (Γάλλοι ἐντὸς Ἀλπεων).² Οἱ δὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μετοικήσαντες Γάλλοι ὀνομάσθησαν Βάλλοι (Walli) ἀπὸ τῶν Γερμανοῦς, λέγω τοὺς Ἀγγλοσάξωνας, καὶ ἡ χώρα τῶν Βαλίας (Walia καὶ Ἀγγλιστὶ Walis) καὶ τὴν σήμερον τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ὀνομάζουσιν οἱ Γερμανοὶ Βαλλικὴν (Wallische). Ἐκ τοῦ Βάλλος λοιπὸν ἔγινε κατὰ μὲν τὴν προφορὰν τῶν Γερμανῶν Βάλ ἢ Βαλάχ (Wal, Walach), κατὰ δὲ τὴν τῶν Σλάβων Βλάχ (Wlachi) καὶ ἐκ τούτου Βλάχος. Κυρίως ὅμως οὗτοι, οὔτε Βλάχοι, οὔτε Ῥωμαῖοι εἶναι, ἀλλ' οἱ μὲν εἶναι Δάκοι, οἱ δὲ Μακεδόνες, οἱ δὲ Θετταλοὶ, οἱ δὲ Ἕλληνες.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ.

Ὀλίγον ὄξος καὶ ὀλίγα λάχανα κερδαινόμενα διὰ τῆς ἐργασίας, εἶνε γλυκύτερα καὶ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ἀρνίου, ἅτινα δωρεῖται ὁ δῆμαρχος. (Ἀπόφθεγμα Περσικόν).

Πρὸς σκετὴν ἐξήγησιν τῆς ἔννοιαις τοῦ ἀποφθέγματος τῶν Γάλλων: Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas, ἤτοι ὅτι συνορεύουσι τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ γελῶτον, καταλληλότερα νομίζομεν τὰ κατωτέρω δύο παραδείγματα:

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΥΨΗΛΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΛΙΟΝ

Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Σουλτάν-Σελίμ Α' ἀναγινώσκεται ἡ ἐπομένη ἀπλή, ὠραία καὶ σύντομος ἐπιγραφή: «Ἐν ἔτει 926 ὁ Σελίμ μετέβη εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν, ἀφελὲς τὴν ἐγκόσμιον τῷ Σουλεϊμάν.»

* *

Ἐν τῷ νεκροταφείῳ Πειραιῶς, ἐπὶ τινος τάφου, ἀναγινώσκεται τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον:

Ἐδῶ εἰς τοῦτου, ἄνθρωπε, τὸν τάφον ὅπου ἐλέειπες

Ἐν μέσῳ τόπου θλιβεροῦ,

Κοιμᾶται, ἀναπαύεται, ὁ Γιαννικὸς Γουλιέλμος

Κ' ἡ σύζυγός του ἡ Φλωροῦ.

Ἀφῆσας τὴν πατρίδα του Θετταλομεγνησίαν

Μὲ σίδηρον ὠπλίσθη,

Κ' εἰς τῆς ἐπαναστάσεως τὴν ζάλην τὴν ἀγρίαν

Ἐνδόξως ἠγωνίασθη.

1. Ἰωάννης Λευγγιάυος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γραφείῳ

Παυδέκτη τῆς τουρκικῆς ἱστορίας.

2. Διότι ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα μεταβάλλει τὸ Γ ἐπὶ πολλῶν κυρίων καὶ ἐθνικῶν ὀνομάτων εἰς W ἢ B, οἷον Βιλίμερος, Γιλίμερος (Wilmer ἀντὶ Gilmer), Βέλφιοι, Γουλιέλμοι.

Κατόπιν εἰς τοῦ Πειραιῶς τὴν γῆν οἰκοδομήσας
Πρῶτος οἰκίαν ἐκλεκτὴν,
Καὶ μετὰ τῆς συζύγου του ἑνδεκα χρόνους ζήσας
Διέπρεπεν εἰς ἀρετὴν.

Τὴν σύζυγον του ἔφαρνα ὁ θάνατος φρουάτων
Ἀφῆρπασεν ὡς θύμα.

Τὴν ἠκολούθησεν εὐθὺς καὶ τὸρα τὰ ὄστα των
Κοιμῶνται σ' ἓνα μνήμα.

Τὸν τάφον ὅπου κείτεται αὐτὸς καὶ ἡ πιστὴ του,
Ἐγείρου μετὰ στεναγμῶν,
Νικόλαος κ' Ἀγγέλης, οἱ ζῶντες ἀδελφοὶ του,
Εἰς τὴν κοιλάδα τῶν κλαυθμῶν.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

*. Ἡ εὐτυχία εἶνε ἡ σφαῖρα ἣν τὸ παιδίον
διώκει ἐφ' ὅσον κυλίσταται καὶ λακτίζει ἄμα
σταματήσῃ.

*. Μόνοι οἱ οὐδὲν ἔχοντες εἶνε ἔτοιμοι νὰ
μοιράσωσιν ἀδελφικῶς τὰ πάντα.

*. Ὁ ἐπιμελὴς φροντίζων νὰ μὴ δώσῃ εἰς
τοὺς ἀνθρώπους οὐδεμίαν ἀπρορμήν κακολογίας
τοῦτο μόνον κερδαίνει, ὅτι ἀναγκάζει αὐτοὺς
νὰ τὸν συκοφαντήσωσι.

*. Ἡ παροχὴ συμβουλῶν τοῦτο ἔχει τὸ κα-
λὸν, ὅτι διασκεδάζει τὸν παρέχοντα καὶ εἰς
οὐδὲν ὑποχρεοῖ τὸν λαμβάνοντα τὴν συμβου-
λήν. (Ἀλφόνσος Κάρο).

ΥΓΙΕΙΝΗ

Ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς ὀδονταλγίας.

Εἰς τῶν ἡμετέρων ἀναγνώστων ἀγγέλλει ἡμῖν τὸ ἀκόλουθον ἀπλουστάτον κατὰ τῆς ὀδονταλγίας φάρμακον: Λάβε τεμάχιον χάρτου Rigollot (εὐρίσκειται εἰς ὅλα τὰ φαρμακεία), ἴσον ἐνὶ πενταλέπτῳ, βύθισον αὐτὸ ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος, καὶ θέσε το ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς παρειᾶς, πρὸς τὸ σημεῖον τοῦ πάσχοντος ὀδόντος. Κράτησον τὸ καυστικὸν τοῦτο φάρμακον ἐπὶ ἐν τέταρτον περίπου τῆς ὥρας μετὰ τοῦ μανδηλίου καὶ ἐπανάλαβε διὰ δευτέραν φορὰν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἐν περιπτώσει ἀτελοῦς ἀποτελέσματος. Σπικνωτάτα ἐν τούτοις νὰ μὴ ἀρκέσῃ μία μόνη χρῆσις.

Ὁ ἔχωρ ὄτα ἀκούειν ἀκουέτω... ὁ δὲ πάσχοντας ὀδόντας ἐπωφεληθήτω!

Ἡ πρὸς τὸ θεῖον πεποιθήσις εἶνε ἐν τῶν ἰσχυροτέρων παντὸς ἔθνους ἠθικῶν ἐλατηρίων· ἀλλ' ὅταν ἡ πεποιθήσις αὕτη κατανητήσῃ εἰς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ νὰ ἀποκλείῃ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, καὶ νὰ λησμονῇ τὸ ἀρχαῖον πάτριον ἡμῶν παράγγελμα «σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει», τὸ θεῖον ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ αὐτοῦ εἰμπαρεῖ νὰ σώσῃ ἅπασι ἢ δις τὸ ἔθνος τοῦτο, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐγκαταλιμπάνει αὐτὸ εἰς τὴν τύχην του· διότι τὸ θεῖον τιμωρεῖ, δὲν βραβεύει τὴν ἀδράνειαν καὶ τὴν ἀπροσύννην.